

การศึกษาเส้นทางสู่วิถีเขียนของผีผู้หญิงในวรรณกรรมนิทาน ไชวเสินจี้ อี้ยวน และซูอี้จี้

สุพินดา รัตน์ตั้งตระกูล*

สาขาวิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อีเมล: supinda.r@arts.tu.ac.th

รับบทความ: 29 มีนาคม 2568

แก้ไขบทความ: 27 พฤษภาคม 2568

ตอบรับบทความ: 28 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ: บทความวิจัยนี้ศึกษาการเปลี่ยนผ่านของผีผู้หญิงไปสู่การเป็นเขียนในวรรณกรรมนิทาน (志怪小说) สมัยราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้ (ค.ศ. 220-589) โดยวิเคราะห์วรรณกรรม 3 เรื่องสำคัญ ได้แก่ ไชวเสินจี้ (搜神记) อี้ยวน (异苑) และ ซูอี้จี้ (述异记) โดยเน้นการวิเคราะห์บริบททางวัฒนธรรม ความหมายเชิงสัญลักษณ์ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทสตรี ความยุติธรรม และความหมายของชีวิตในสังคม เพื่อตอบคำถามที่ว่า ผีผู้หญิงกลายเป็นเขียนได้อย่างไร และปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนแนวคิดทางสังคม วัฒนธรรม และศาสนาในสังคมจีนโบราณอย่างไร

จากการศึกษาพบว่า ผีผู้หญิงที่กลายเป็นเขียนมักผ่านกระบวนการสี่ขั้นตอน ได้แก่ (1) การเสียชีวิตจากความยุติธรรมและแรงอาฆาต (2) การกลับมาล้างแค้นในรูปของวิญญาณพยาบาท (3) การเปลี่ยนแปลงทางความคิดจากอิทธิพลของศาสนา และ (4) การบำเพ็ญเพียรจนบรรลุภาวะเขียน เรื่องราวเหล่านี้สะท้อนความยุติธรรมที่สตรีเผชิญในสังคมชายเป็นใหญ่ ทว่า ผีผู้หญิงสามารถพลิกชะตากรรมของตนเองด้วยพลังแห่งการฝึกตนตามแนวคิดเต๋า ซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งเครื่องมือทางจริยธรรมและแนวทางการพัฒนาตนของปัจเจก กระบวนการเปลี่ยนผ่านดังกล่าวยังทำให้เกิดการตั้งคำถามต่อบทบาทของสตรีในสังคม และแนวคิดที่ว่า โลกมนุษย์กับโลกวิญญาณมิใช่สองสิ่งที่แยกขาด หากมีความเชื่อมโยงและเปลี่ยนผ่านถึงกันได้ บทความวิจัยชิ้นนี้ ยังมุ่งเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดทางสังคมและวัฒนธรรมในสมัยดังกล่าว พร้อมเสนอแง่มุมที่อาจนำไปสู่การทบทวนคุณค่าเกี่ยวกับโชคชะตา ศีลธรรม และการหลุดพ้นในสังคมร่วมสมัยด้วย

คำสำคัญ: ราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้; วรรณกรรมนิทาน; ผีผู้หญิงกลายเป็นเขียน; การผสมผสานทางวัฒนธรรม; การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

* Corresponding author

E-mail address: supinda.r@arts.tu.ac.th

Vengeful Female Ghosts Becoming Immortals in the Supernatural Literature: Case Studies from *Soushen ji*, *Yiyuan*, and *Shuyi ji*

Supinda Rattanatangkoon

Chinese Language department, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

E-Mail: supinda.r@arts.tu.ac.th

Received: 29th March 2025

Revised: 27th May 2025

Accepted: 28th May 2025

Abstract: This study examines the transformation of female ghosts into immortals in records of anomalies (志怪小说; zhiguai xiaoshuo) from the Wei, Jin, and Northern and Southern Dynasties era (220–589 CE), focusing on three representative works: *In Search of the Supernatural* (搜神记; *Soushen ji*), *Garden of Marvels* (异苑; *Yiyuan*), and *Forgotten Tales* (述异记; *Shuyi ji*). The research examines cultural context, symbolic meaning, and concepts related to female status, justice, and the meaning of life in society. The goal is to understand how vengeful female ghosts become immortals and what this process reveals about sociocultural and religious beliefs of the time.

Results were that the female ghosts typically undergo a four-stage process: 1) unjust death and deep resentment; 2) return as vengeful, justice-seeking spirit; 3) religious or belief system influence; and 4) transcend by spiritual cultivation. These stories reflect patriarchal society injustices while exemplifying reversals of fate through Daoist self-cultivation or supernatural empowerment. These metamorphoses reflect female social roles, implying that the human and spirit realms are interconnected and permeable. These findings contribute to comprehending ancient Chinese sociocultural through perspectives potentially causing reevaluation of fate, morality, and transcendence in contemporary society.

Keywords: Wei, Jin, and Northern-Southern Dynasties; Zhiguai tales; Vengeful Female Ghosts Attaining Immortality; Cultural Integration; Social Transformation

志怪小说中女厉鬼成仙的路径研究——以《搜神记》、 《异苑》、《述异记》为例

陈甜甜

泰国法政大学文学院中文系

电子邮箱: supinda.r@arts.tu.ac.th

收稿日期: 2025年03月29日 修回日期: 2025年05月27日 接受日期: 2025年05月28日

摘要: 本研究聚焦于魏晋南北朝时期(公元220年-589年)的志怪小说中女鬼成仙的现象,以《搜神记》、《异苑》和《述异记》三部作品为研究文本,旨在探讨女鬼如何通过一系列转变过程成为“仙人”,并揭示女性鬼魂成仙的叙事逻辑及其文化隐喻。

研究发现,女鬼成仙普遍经历四个递进阶段:其一,因暴力压迫或不公含冤而亡;其二,以厉鬼形态复仇;其三,受宗教观念感化;其四,通过修行蜕变为仙。这一过程既暴露父权制下女性遭遇的结构性压迫,又体现道教思想的双重功能——既为化解冤屈的伦理工具,亦为个体超越命运的精神路径。此类叙事通过重构人鬼交互的可能性,折射出动荡时代对生死界限、社会正义的重新认知,为解读魏晋文化中的性别秩序与宗教实践提供新视角。

关键词: 魏晋南北朝; 志怪小说; 女厉鬼成仙; 文化交融; 社会变革

บทนำ

แนวคิดเรื่องผีอาฆาตหรือ “ลี้กู่ย” (厉鬼) ในภาษาจีน มีรากฐานลึกซึ้งในวัฒนธรรมจีน โดยเฉพาะในสมัยราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้ (ค.ศ. 220–589) ซึ่งเป็นยุคที่สังคมจีนเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญทั้งทางการเมือง สงคราม และการปะทะของแนวคิดทางศาสนา เช่น แนวคิดของขงจื้อ (儒家) เต๋า (道家) และพุทธ (佛教) ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้การตีความและบทบาทของผีอาฆาตในสังคมพัฒนาไปจากเดิมที่จำกัดอยู่เฉพาะในตำนานพื้นบ้านหรือความเชื่อทางศาสนา ไปสู่พื้นที่ใหม่ในวรรณกรรมประเภทอภินิหาร (志怪小说)

ในช่วงเวลาดังกล่าว วรรณกรรมอภินิหารได้นำเสนอเรื่องราวที่หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องราวของผีผู้หญิงที่กลายเป็นเซียน (女厉鬼成仙) ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก วรรณกรรมสำคัญในยุคนี้ ได้แก่ *ไชวเสินจี้* (搜神记) (Gan Bao, 1979) *อี้ย่วน* (异苑) (Liu Jingshu, 1984) และ *ซูอี้จี้* (述异记) (Ren Fang, 1984) เรื่องเล่าเหล่านี้ไม่เพียงตอบสนองต่อความสนใจในปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ แต่ยังสะท้อนแนวคิดและทัศนคติของสังคมที่มีต่อเพศภาวะ ความยุติธรรม และการแสวงหาความหมายของชีวิตผ่านกระบวนการบำเพ็ญเพียรหรือการได้รับพลังเหนือธรรมชาติ

ไชวเสินจี้ *อี้ย่วน* และ *ซูอี้จี้* ได้รับการยกย่องโดยนักวิชาการหลายท่าน เช่น จงจิ่งเหวิน (钟敬文) (Zhong Jingwen, 1985: 55) และหลิวเยี่ยชิว (刘叶秋) (Liu Yejiu, 1978: 103) ทั้งสองท่านได้ยกย่องวรรณกรรมทั้งสามว่า เป็นวรรณกรรมประเภทอภินิหารที่ทรงอิทธิพลที่สุดในสมัยเว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้ เนื่องจากเป็นแหล่งรวม เรื่องเล่าเกี่ยวกับผี เทพ และสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่มีขอบเขตกว้างและรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย โดยเฉพาะเรื่องราวของผีผู้หญิงที่กลายเป็นเซียน ซึ่งไม่ปรากฏอย่างชัดเจนและครบถ้วนในวรรณกรรมเรื่องอื่นของยุคเดียวกัน

หนังสือของเฉินเหวินซิน (陈文新) (Chen Wenxin, 2002: 41) อธิบายไว้ว่า วรรณกรรมทั้งสามเรื่องนี้ไม่เพียงแต่รวบรวมเรื่องเล่าแบบมุขปาฐะเข้าสู่ระบบลายลักษณ์อักษร แต่ยังสะท้อนพลวัตทางสังคม ศาสนา และความเชื่อในช่วงเวลาที่มีการปะทะระหว่างแนวคิดของลัทธิเต๋า ขงจื้อ และพุทธอย่างเข้มข้น นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งข้อมูลที่มีการนำเสนอเรื่องราวผีผู้หญิงในหลากหลายมิติ ทั้งด้านศีลธรรม ความยุติธรรม และเพศภาวะ

การเลือกศึกษาวิถีของผีผู้หญิงที่กลายเป็นเซียนจากวรรณกรรมทั้งสามเล่มนี้ จึงอยู่บนเกณฑ์สำคัญ 3 ข้อ ได้แก่ (1) เป็นตัวแทนวรรณกรรมประเภทอภินิหารที่ครบถ้วนและสมบูรณ์ที่สุดของยุคสมัย (2) มีเนื้อหาที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งเรื่องเล่าผีผู้หญิงและการกลายเป็นเซียนในรูปแบบต่าง ๆ (3) ได้รับการอ้างอิงและนำไปศึกษาต่อในงานวิจัยด้านวัฒนธรรมและวรรณกรรมจีนจำนวนมาก จึงถือเป็น “แกนกลางขององค์ความรู้” สำหรับการศึกษาปรากฏการณ์ผีผู้หญิงที่กลายเป็นเซียนในยุคเว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้ได้อย่างครอบคลุมและลุ่มลึก

ที่น่าสังเกตคือเรื่องเล่าเกี่ยวกับผีผู้หญิงในวรรณกรรมประเภทนี้ ส่วนใหญ่นำเสนอชีวิตของผู้หญิงที่ต้องเผชิญความไม่เป็นธรรมในสังคมชายเป็นใหญ่ หลังจากเสียชีวิต พวกเขาจะกลับมาในฐานะวิญญาณอาฆาตที่มีพลังเหนือธรรมชาติ ก่อนที่จะบรรลุนิยามเซียนหลังจากการฝึกฝนบำเพ็ญเพียร เรื่องราวลักษณะนี้จึงไม่ได้เป็นเพียงภาพสะท้อนสถานะของสตรีในยุคนั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือในการตั้งคำถามต่อขนบธรรมเนียมดั้งเดิมและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางเพศในวัฒนธรรมจีนโบราณอย่างชัดเจน ในบันทึกโบราณ *จั่วจ้วน* (左传) ได้บันทึกไว้ว่า

鬼有所归，乃不为厉，吾为之归也……匹夫匹妇强死，其魂魄犹能凭依于人，以为淫厉……而三世执其政柄，其用物也弘矣，其取精也多矣，其族又大，所冯厚矣。而强死，能为鬼，不亦宜乎？ (Ruan Yuan, 1982, 7: 2045)

แปลความได้ว่า “หากดวงวิญญาณมีที่สิงสถิต ก็จะไม่กลายเป็นผีร้าย เราจึงต้องจัดที่พำนักให้พวกเขา... สามัญชนทั้งชายและหญิงที่เสียชีวิตอย่างไม่เป็นธรรม วิญญาณของพวกเขายังสามารถเข้าถึงผู้อื่นและกลายเป็นผีอาฆาตได้... ยิ่งเมื่อเป็นตระกูลที่ครองอำนาจต่อเนื่องถึงสามชั่วคน ไข้สิ่งของมากมาย เก็บเกี่ยวผลประโยชน์มาก เครือญาติยิ่งใหญ่นำเกรงขามแล้ว จู ๆ ต้องมาตายอย่างไม่เป็นธรรม การกลายเป็นผีอาฆาตจึงมิใช่เรื่องน่าแปลกใจแต่อย่างใด”

คำกล่าวนี้สะท้อนความเข้าใจที่มีมาตั้งแต่สมัยชุนชิว (春秋) ว่า ผีอาฆาตเป็นผลมาจากความไม่เป็นธรรมในสังคม ซึ่งในสมัยราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้ แนวคิดดังกล่าวได้ถูกพัฒนาขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยผีอาฆาตไม่เพียงแต่แสดงถึงความน่ากลัวหรือภัยคุกคามเท่านั้น แต่ยังเป็นสื่อกลางสำคัญในการแสดงทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมทางสังคมในยุคนั้นอีกด้วย

การวิเคราะห์เรื่องเล่าของผู้หญิงในวรรณกรรมยุคนี้ เผยให้เห็นทัศนคติที่ซับซ้อนของผู้คนต่อเรื่องความเป็นความตาย โชคชะตา และปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ ตัวละครผีผู้หญิงเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากชนชั้นล่างที่ต้องเผชิญกับชะตากรรมอันโหดร้าย ทว่าพวกเขากลับสามารถเปลี่ยนแปลงสถานะของตนผ่านพลังเหนือธรรมชาติหรือการบำเพ็ญเพียรจนได้กลายเป็นเซียน เรื่องราวลักษณะนี้ไม่ได้สะท้อนแค่โครงสร้างสังคมหรือบทบาททางเพศเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการตั้งคำถามต่อขนบธรรมเนียมดั้งเดิม และการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจและเพศภาวะในวัฒนธรรมจีนโบราณ

ในช่วงเวลานั้น ความไม่สงบและสงครามที่เกิดขึ้นทำให้มีผู้เสียชีวิตโดยไม่เป็นธรรมจำนวนมาก อีกทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงทางศาสนาและแนวคิดทางจิตวิญญาณ จึงส่งผลให้เรื่องราวเกี่ยวกับผีอาฆาตได้รับการดัดแปลงและแพร่หลายมากขึ้น เรื่องเล่าผีผู้หญิงเหล่านี้จึงมิได้เป็นเพียงผลพวงจากความปั่นป่วนทางสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสะท้อนและสำรวจแนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรม อำนาจ และบทบาทของสิ่งเหนือธรรมชาติในยุคนั้นด้วย

แม้ที่ผ่านมาในประเทศจีนจะมีงานศึกษาวัฒนธรรมและวรรณกรรมในสมัยราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้หลายชิ้น แต่ยังไม่มีการศึกษาที่เน้นเจาะลึกถึงเส้นทางการเปลี่ยนผ่านของผู้หญิงที่กลายเป็นเซียนจากรวมทั้งสามเรื่องนี้พร้อมกันมาก่อน งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการดังกล่าว โดยวิเคราะห์เรื่องราวจากรวมทั้งสามเรื่องสำคัญ 3 เรื่อง ได้แก่ *โซเวเลนจี้ อี้ยวน* และ *ซูอี้จี้* เพื่อแสดงให้เห็นถึงบทบาทของผู้หญิงในฐานะภาพแทนค่านิยม ความเชื่อทางศาสนา และทัศนคติทางสังคมในยุคนั้น ตลอดจนสำรวจนัยเชิงวัฒนธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทของสังคมร่วมสมัยได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนผ่านจากผีผู้หญิงอาฆาตไปสู่สถานะเซียนในวรรณกรรมอภินิหารสมัยราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้ โดยวิเคราะห์กรณีศึกษาในสามวรรณกรรมสำคัญ ได้แก่ *โซเวเลนจี้ อี้ยวน* และ *ซูอี้จี้* ผ่านการวิเคราะห์กระบวนการเปลี่ยนผ่าน และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง โดยมีเป้าหมายหลัก 2 ประการ คือ

1. วิเคราะห์เรื่องราวผีผู้หญิงที่กลายเป็นเซียน โดยศึกษาลักษณะโครงสร้าง เนื้อหา แนวคิด และสัญลักษณ์ในเรื่องเล่าของตัวละครผีผู้หญิงที่สะท้อนค่านิยมทางสังคมเกี่ยวกับบทบาทของสตรีในยุคนั้น
2. สังเคราะห์กระบวนการเปลี่ยนผ่านสู่สถานะเซียนของผู้หญิง โดยศึกษาขั้นตอนสำคัญในการเปลี่ยนผ่านจากวิญญาณอาฆาตสู่การบรรลุสถานะเซียน เช่น การเสียชีวิตอย่างไม่เป็นธรรม การได้รับพลังเหนือธรรมชาติ และการบำเพ็ญเพียร วิเคราะห์เรื่องเล่าที่อยู่ในวรรณกรรมอภินิหารยุคนั้น

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาวรรณกรรมอภินิหารจีนในสมัยราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้ โดยจำกัดการศึกษาไว้ที่วรรณกรรมหลัก 3 เรื่อง ได้แก่ *ໄໂວເລີນຈີ້ ອີ້ຍ່ວນ* และ *ໄໂວອີ້ຈີ້* ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่สะท้อนวัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา ทักษะคติทางสังคม และแนวคิดเกี่ยวกับปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติในยุคดังกล่าว

1. *ໄໂວເລີນຈີ້* (搜神记) หรือบันทึกค้นคว้าเทพดา

ประพันธ์โดย กานเป่า (干宝) ในสมัยราชวงศ์จิ้นตะวันออก (东晋) ฉบับที่ใช้ในการศึกษานี้ตีพิมพ์โดยวังเซาอิน (汪绍楹) และตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์จงหว่าชู่จี้ว (中华书局) เมื่อปี ค.ศ. 1979 วรรณกรรมเรื่องนี้เป็นต้นแบบสำคัญของนิยายอภินิหารจีนโบราณ โดยรวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับเทพเซียน ภูตผี และปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดทางจิตวิญญาณและความเชื่อของผู้คนในยุคนั้นอย่างเด่นชัด

2. *ອີ້ຍ່ວນ* (异苑) หรือบันทึกเรื่องพิสดาร

ประพันธ์โดย หลิวจิงชู (刘敬叔) ในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ (南朝宋) ฉบับที่ใช้ในการศึกษานี้ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ซินซิงชู่จี้ว (新兴书局) ในปี ค.ศ. 1984 *ອີ້ຍ່ວນ* ถือเป็นภาคต่อของ *ໄໂວເລີນຈີ້* โดยรวบรวมเหตุการณ์เหนือธรรมชาติที่เน้นเรื่องราวของมนุษย์ โดยเฉพาะเรื่องของหญิงสาวที่กลายเป็นเซียน ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อทางศาสนาและการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีในช่วงสมัยราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้

3. *ໄໂວອີ້ຈີ້* (述异记) หรือบันทึกบอกเล่าเรื่องประหลาด

ประพันธ์โดย เร็นฝ่ง (任昉) ในสมัยราชวงศ์เหลียง (南朝梁) ฉบับที่ใช้ในการศึกษานี้ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ซินเหวินเฟิง (新文丰) ในปี ค.ศ. 1984 *ໄໂວອີ້ຈີ້* รวบรวมตำนาน นิทาน และเหตุการณ์แปลกพิสดาร ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการศึกษาทัศนคติทางเพศและความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะภาพลักษณ์ของตัวละครหญิง ซึ่งแสดงถึงแนวคิดเกี่ยวกับสถานะและบทบาทของสตรีในยุคนั้นได้อย่างชัดเจน

ทบทวนวรรณกรรม

วรรณกรรมอภินิหารจีนในสมัยราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้ ถือเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่สะท้อนแนวคิดทางสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมของยุคนั้น งานวิจัยที่ผ่านมามุ่งเน้นศึกษาใน 6 ประเด็นหลัก ได้แก่

1. การศึกษาในบริบทอิทธิพลของวัฒนธรรม และบริบททางสังคม

หวังกั๋วเหลียง (王国良) (Wang Guoliang, 1993) ชี้ให้เห็นว่าวรรณกรรมอภินิหารมิได้ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยวจากบริบทของสังคม หากแต่สัมพันธ์กับตำนานพื้นบ้าน โหราศาสตร์ และโครงสร้างสังคม ข้อค้นพบนี้ช่วยเปิดมุมมองใหม่ต่อการศึกษาโครงสร้างความคิดและคุณค่าทางวัฒนธรรมของวรรณกรรมประเภทนี้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ตำนานพื้นบ้านและความเชื่อของประชาชนในยุคนั้นมีบทบาทสำคัญต่อวรรณกรรมอภินิหาร มิใช่เพียงเพื่อเสริมสร้างสีสันและความลุ่มลึกของเรื่องเล่า แต่ยังสะท้อนถึงความสนใจของสังคมต่อปรากฏการณ์ลึกลับและเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้วรรณกรรมอภินิหารได้รับความนิยมและกลายเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความเชื่อและโลกทัศน์ของยุคสมัย

2. การศึกษาในบริบทการเปรียบเทียบวรรณกรรมจีนกับวรรณกรรมต่างประเทศ

หลี่เหว่ยฝ่ง (李伟昉) (Li Weifang, 2004) เปรียบเทียบวรรณกรรมอภินิหารจีนกับต่างประเทศในด้านธีม ตัวละคร และโครงสร้างการเล่าเรื่อง เพื่อเผยให้เห็นจุดร่วมและความแตกต่างของแต่ละวัฒนธรรม และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้ามวัฒนธรรม

การเปรียบเทียบวรรณกรรมจากบริบทที่แตกต่างกันช่วยให้สามารถวิเคราะห์ความหลากหลายและความซับซ้อนของวรรณกรรมอภินิหารได้อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังเผยให้เห็นจุดร่วมและความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมความเข้าใจข้ามวัฒนธรรมและการแลกเปลี่ยนทางปัญญาระหว่างสังคมที่มีรากฐานความเชื่อต่างกัน

3. การศึกษาในบริบททางสังคมและภาพลักษณ์ของผู้หญิง

ภายใต้สังคมศักดินาที่มีหลักคิดแบบชายเป็นใหญ่ วรรณกรรมอกินิหารมักนำเสนอตัวละครหญิงในฐานะผู้มีความรักมั่นคงแต่ต้องเผชิญชะตากรรมอันโศกเศร้า ซุนเซิง (孙生) (Sun Sheng, 1997: 110) วิเคราะห์ภาพลักษณ์ของสตรีในวรรณกรรมอกินิหาร โดยชี้ว่าตัวละครหญิงไม่ได้ถูกนำเสนอเพียงในฐานะภู่หรือผู้มีพลังเหนือธรรมชาติ แต่มีมิติทางอารมณ์ลึกซึ้ง

กล่าวคือ ตัวละครเหล่านี้มิใช่เพียงผี วิญญาณ หรือสิ่งลึกลับที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ หากแต่ถูกสร้างให้มีมิติทางอารมณ์ ความรัก และโศกนาฏกรรม ทำให้พวกเธอเป็นตัวละครที่มีความลึกซึ้ง สะท้อนสภาวะทางจิตใจของผู้คน และมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดแนวคิดทางสังคมและศิลปะในยุคนั้น

เฉินเหวินซิน (Chen Wenxin, 1992) ศึกษาภาพลักษณ์ของเซียน ผี และปีศาจในวรรณกรรมสมัยราชวงศ์เว่ยจิ้นราชวงศ์เหนือใต้ พร้อมทั้งวิเคราะห์โศกนาฏกรรมที่แฝงอยู่ในตัวละครเหล่านี้ งานศึกษาของเขาเสริมว่า ภาพลักษณ์สตรีในยุคนี้สะท้อนทั้งความเห็นใจและความหวาดระแวงของสังคมที่มีต่อผู้หญิงที่ก้าวข้ามขอบเขตที่กำหนดไว้ การที่ตัวละครหญิงบางตัวถูกมองว่าเป็นตัวประหลาดหรือปีศาจ สะท้อนทัศนคติทางสังคมที่มีต่อความต่างและความนอกรีต ซึ่งเต็มไปด้วยความรังเกียจและการกดทับทางสังคม

การศึกษาของนักวิชาการทั้งสองชี้ให้เห็นว่า แม้วรรณกรรมอกินิหารจะยกย่องความงาม ความรักดี หรือพลังอำนาจของตัวละครหญิง แต่ขณะเดียวกันก็สะท้อนความหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจต่อสตรีที่ก้าวข้ามขอบเขตที่สังคมกำหนด ส่งผลให้ตัวละครหญิงในวรรณกรรมยุคนี้ถูกสร้างขึ้นอย่างขัดแย้งในตัวเอง ทั้งในฐานะผู้ได้รับการบูชาและผู้ถูกกีดกันไปพร้อมกัน

4. การศึกษาในบริบทอิทธิพลของศาสนาและความแตกต่างทางเพศ

หลินซูเจวียน (林素娟) (Lin Sujuan, 2005) วิเคราะห์ธรรมชาติและจัดการกับผีอาฆาต ขณะที่เหอเสวียน (何璇) (He Xuan, 2012) ศึกษาความแตกต่างทางเพศในเส้นทางสู่สถานะเทพ ผลการศึกษาของทั้งคู่แสดงให้เห็นว่าปัจจัยทางศาสนาและโครงสร้างอำนาจมีผลต่อการกำหนดบทบาททางเพศอย่างชัดเจน

หลินซูเจวียนวิเคราะห์เงื่อนไขที่ทำให้ดวงวิญญาณกลายเป็นผีอาฆาต ตลอดจนแนวทางที่ผู้คนใช้ในการรับมือซึ่งสะท้อนแนวคิดที่ซับซ้อนของผู้คนในยุคนั้นต่อผีอาฆาต และกลไกทางสังคมในการจัดการกับปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ

ขณะที่เหอเสวียนมุ่งเน้นศึกษากระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างดวงวิญญาณและประชาชน โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่างเส้นทางสู่การเป็นเทพของบุรุษและสตรี ผลการศึกษาพบว่า ความแตกต่างนี้ได้รับอิทธิพลจากทั้งความเชื่อทางศาสนาและนโยบายของรัฐในขณะนั้น แสดงให้เห็นว่าบทบาทของเพศหญิงและเพศชายในระบบความเชื่อเกี่ยวกับผีและเทพเจ้าถูกกำหนดโดยปัจจัยทางศาสนาและโครงสร้างอำนาจของสังคม

5. การศึกษาในบริบทปฏิสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมและศาสนา

หงซูหว่า (洪树华) (Hong Shuhua, 2005) ศึกษาสัญลักษณ์ทางศาสนา ในวรรณกรรมอกินิหาร เพื่อสะท้อนกระบวนการทำให้ศาสนาเป็นเรื่องทางโลก

ขณะที่หลิวเซียงอู๋ (刘相雨) (Liu Xiangyu, 2001) เปรียบเทียบ ภาพลักษณ์ของสตรีใน *ไซวเสินจี้* และนิยายบันเทิงเล่าเรื่อง (话本小说) สมัยซ่ง เพื่อแสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย สภาพสังคม และวัฒนธรรมส่งผลต่อรูปแบบการสร้างตัวละครหญิงในวรรณกรรมอย่างไร ผลการศึกษาของเขาชี้ให้เห็นว่า ภาพลักษณ์ของสตรีในวรรณกรรมมิใช่สิ่งตายตัว แต่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละยุคสมัย

6. การศึกษาในบริบทบทบาททางเพศและการวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรม

จวงจันเยียน (庄战燕) (Zhuang Zhanyan, 2002) ศึกษาความหมายทางวัฒนธรรมของ ภาพลักษณ์สตรีต่างเผ่าพันธุ์ในวรรณกรรมว่าด้วยความรักและการแต่งงานใน *ไซวเสินจี้* โดยวิเคราะห์ว่าตัวละครหญิงในวรรณกรรมอกินิหารสะท้อนแนวคิดและอุดมคติของบุรุษในยุคโบราณที่มีต่อสตรีอย่างไร

ขณะที่หลี่เจี้ยนกั๋ว (李剑国) และจางอู๋เหวียน (张玉莲) (Li Jianguo & Zhang Yulian, 2008) ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับศาลา ในวรรณกรรมอภินิหาร สมัยทราชวงศ์ (六朝志怪小说) โดยเผยให้เห็นข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในเรื่องราวเกี่ยวกับ การล้างแค้นของผีผู้หญิง และการปะทะกันระหว่างมนุษย์กับผี ซึ่งสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมและความชั่วร้ายในสังคมยุคนั้น งานศึกษาดังกล่าวช่วยให้เข้าใจบทบาททางเพศและมุมมองทางสังคมที่มีต่อสตรี ผ่านวรรณกรรมเหนือธรรมชาติในช่วงเวลาดังกล่าว

ในประเทศไทย พบการศึกษาที่มีความเชื่อมโยงกับหัวข้อของผู้วิจัยอยู่บ้าง ด้านบริบททางสังคม ได้แก่ ศิริวรรณ วรชัยยุทธ (2565) ศึกษาเรื่อง “สถานภาพของสตรีจีนในสมัยราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้” ซึ่งเน้นศึกษาบทบาทของสตรีในสมัยดังกล่าวที่มากกว่าบทบาทลูก ภรรยา และแม่ บทความเรื่อง “การศึกษาภาพสะท้อนสังคมจีนที่ปรากฏในประชุนิทาน *ໄໝເລີນຈີ້*” (วีระชาติ ดวงมาลา และคณะ, 2567) มุ่งศึกษาภาพสะท้อนสังคมของสังคมจากเรื่องเล่าใน *ໄໝເລີນຈີ້* นอกจากนี้ ยังมีบทความของ ไพรินทร์ ศรีสินทร (2558) นำเสนอบทความเรื่อง “ภาพพจน์ของเทพสตรีและเทพธิดาที่เปลี่ยนไปในเพนนิยายจีน” ซึ่งมุ่งวิเคราะห์ภาพพจน์ของเทพธิดาที่ถูกลดบทบาทและสถานภาพ ของเทพมารดาและเทพสตรีในสังคมชายเป็นใหญ่ใน *คัมภีร์แห่งทะเลและขุนเขา (山海经)*

ที่ผ่านมาทั้งในประเทศจีนและไทย แม้จะมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมอภินิหารในประเด็นต่าง ๆ อยู่บ้างแล้ว ทว่า ยังไม่มีงานใดศึกษาการเปลี่ยนผ่านของผีผู้หญิงสู่วิถีเซียนโดยศึกษาจากสามวรรณกรรมสำคัญคือ *ໄໝເລີນຈີ້ อี้ว่น* และ *ซู้อี้จี้* อย่างเป็นระบบ งานวิจัยนี้จึงเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการดังกล่าว โดยมุ่งสังเคราะห์เส้นทางการกลายเป็นเซียน วิเคราะห์แนวคิดทางสังคมวัฒนธรรม เพศสภาพ และบทบาทของศาสนาที่ปรากฏในเรื่องเล่าเหล่านี้ รวมทั้งตีความความหมายเชิงสัญลักษณ์และขยายขอบเขตการศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรมอภินิหารจีนในสมัยราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้ ให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัย การวิเคราะห์เอกสารเป็นหลัก ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการกำหนดขอบเขตการวิจัยและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย ขอบเขต และวิธีการวิจัย จากนั้นศึกษางานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาช่องว่างทางวิชาการที่งานวิจัยนี้สามารถเติมเต็มได้

2. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลจากวรรณกรรมหลักที่กำหนด ได้แก่ *ໄໝເລີນຈີ້ อี้ว่น* และ *ซู้อี้จี้* โดยเน้นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับผีผู้หญิงที่กลายเป็นเซียน จากนั้นศึกษา วิเคราะห์ และทำความเข้าใจบริบทที่เกี่ยวข้องของวรรณกรรม เช่น ภูมิหลังของผู้แต่ง สภาพสังคม ความเชื่อทางศาสนาและแนวคิดเกี่ยวกับชีวิต ความตาย และเพศภาวะในยุคนั้น

3. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

- 3.1 วิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่อง การใช้สัญลักษณ์ และแนวคิดหลักที่ปรากฏในแต่ละเรื่อง
- 3.2 วิเคราะห์ลักษณะตัวละครผีผู้หญิง เส้นทางการกลายเป็นเซียน และแนวคิดทางสังคมเกี่ยวกับบทบาททางเพศที่ปรากฏในแต่ละวรรณกรรม
- 3.3 วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับความตาย การแสวงหาความยุติธรรม และการหลุดพ้นในบริบททางวัฒนธรรม เพื่อเชื่อมโยงกับบริบทสังคมร่วมสมัย

4. ขั้นตอนการสรุปผลการศึกษาและอภิปรายผล

4.1 สังเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในการนำเสนอภาพลักษณ์และเส้นทางการกลายเป็นเซียนของผู้หญิงในสมัยราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้

4.2 สรุปคุณค่าและความหมายของเรื่องราวดังกล่าวในฐานะภาพสะท้อนแนวคิดทางศาสนา สังคม และบทบาทของผู้หญิงในยุคนั้น ตลอดจนชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในการนำข้อค้นพบไปประยุกต์ใช้ในบริบทสังคม

อนึ่ง ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การถ่ายถอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักษรวิธีไทย ตามแนวทางของ คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารจีน สำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2543 (คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารภาษาจีน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2543) โดยการระบุชื่อเฉพาะภาษาจีนที่ถ่ายเสียงหรือแปลเป็นภาษาไทยแล้ว จะมีการใส่วงเล็บภาษาจีนกำกับไว้เฉพาะเมื่อปรากฏครั้งแรกเท่านั้น

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาวิเคราะห์เรื่องราวผีผู้หญิงที่กลายเป็นเซียน

การวิเคราะห์เรื่องราวผีผู้หญิงที่กลายเป็นเซียนในวรรณกรรมจินหนาน โดยเฉพาะในวรรณกรรมสำคัญอย่าง *ໄໝເສີນຈີ່* *อีย่วน* และ *ซู่อี้จี้* สามารถจัดประเด็นผลการศึกษาออกเป็น 4 ประเด็นหลัก ดังต่อไปนี้

1.1 วัฒนธรรมเรื่องภูตผีและไสยศาสตร์ในเอกสารก่อนยุคทงราชวงศ์ และความเชื่อเกี่ยวกับผีผู้หญิงที่กลายเป็นเซียน

1.1.1 การบูชาภูตผีและวัฒนธรรมหมอผีในสมัยก่อนราชวงศ์ฉิน

วัฒนธรรมหมอผีและความเชื่อเรื่องภูตผีในยุคนั้นสะท้อนแนวคิดของชาวจีนโบราณเกี่ยวกับปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ และรูปแบบการบูชาเทพเจ้าและวิญญาณ ในงานวิจัยของ เฉินเหมิงเจีย (陈梦家) (Chen Mengjia, 1956) ที่ศึกษาจารึกกระดูกสัตว์จากเมืองโบราณอินซิว (殷墟卜辞综述) สมัยราชวงศ์ซาง ได้จำแนกการบูชาในสมัยนั้นเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่

- (1) เทพแห่งสวรรค์ (天神) เช่น เทพสูงสุด (上帝) และเทพแห่งดวงอาทิตย์ (太阳神) ซึ่งเป็นตัวแทนของพลังธรรมชาติสูงสุด
- (2) เทพแห่งพิภพ (地祇) เช่น เทพภูเขา (山神) และเทพแห่งสายน้ำ (河神) ซึ่งเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและชีวิตมนุษย์
- (3) วิญญาณบรรพบุรุษ (人鬼) หรือบรรพบุรุษ ซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องการบูชาบรรพชน โดยเชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษสามารถมีอิทธิพลต่อชีวิตลูกหลาน มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงโลกมนุษย์กับโลกของเทพเจ้า โดยเชื่อว่าวิญญาณบรรพชนมีอิทธิพลต่อชีวิตของลูกหลาน

ระบบการบูชาที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของสายสัมพันธ์ในครอบครัวและจริยธรรมในสังคมโบราณ (Chen Mengjia, 1956: 562) ระบบความเชื่อนี้ กลายเป็นรากฐานสำคัญของพัฒนาการทางศาสนาและวรรณกรรมในยุคต่อมา โดยเฉพาะวรรณกรรมจินหนาน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเกี่ยวกับ ภูตผี วิญญาณ และเทพเจ้าในสังคมจีนโบราณอย่างเด่นชัด

ในสังคมจีน ยุคก่อนราชวงศ์ฉิน หมอผี (巫師) มีบทบาทสำคัญในการเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับโลกเหนือธรรมชาติ มีหน้าที่หลัก ดังนี้

- (1) ผู้ทำพิธีกรรมขจัดปัญหา เมื่อเกิดภัยธรรมชาติหรือวิกฤตการณ์ทางสังคม
- (2) ผู้เป็นสื่อกลางในการติดต่อกับเทพเจ้าและวิญญาณ ผ่านพิธีกรรมและการรำยรำ
- (3) ผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคม เพื่อควบคุมพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม

คัมภีร์จินโบราณโจวหลี่ (周礼) อธิบายบทบาทของหมอผีไว้ชัดเจนว่า

司巫掌群巫之政令。若国大旱，则帅巫而舞雩；国有大灾，则帅巫而造巫恒；祭祀，则共厘主，及道布，及菹馆。凡祭事，守瘞。凡丧事，掌巫降之礼。男巫掌望祀、望衍、授号，旁招以茅。冬堂赠，无方无算；春招弭，以除疾病。王吊，则与祝前。女巫掌岁时祓除、衅浴、旱暵，则舞雩。若王后吊，则与祝前。凡邦之大灾，歌哭而请。
(Sun Yirang, 1987, 50: 2062–2078)

แปลความได้ว่า “หัวหน้าหมอผีทำหน้าที่ควบคุมและออกคำสั่งแก่หมอผีทั้งหมด หากประเทศเกิดภัยแล้งรุนแรง จะนำหมอผีประกอบพิธีรำขอฝน หากเกิดภัยพิบัติครั้งใหญ่ จะนำหมอผีไปประกอบพิธีที่แทนพิธีหมอผี ในพิธีบวงสรวง เขาจะรับผิดชอบจัดเตรียมป้ายวิญญาณ เส้นทางพิธี และสถานที่วางเครื่องสังเวทัยพรรณ รวมถึงดูแลการฝังเครื่องสังเวทัย ในพิธีศพ เขาดูแลพิธีกรรมที่หมอผีเรียกวิญญาณกลับมา หมอผีชาย ทำหน้าที่ในพิธีบวงสรวง พิธีขอพร และการมอบนามให้แก่เทพเจ้า ใช้หยู้อาเรียกวิญญาณจากโดยรอบ ในฤดูหนาว จะถวายเครื่องบูชาในโถงบ้านโดยไม่จำกัดทิศทางหรือจำนวน ส่วนในฤดูใบไม้ผลิ จะทำพิธีเชิญวิญญาณกลับบ้านเพื่อบรรเทาโรคภัยไข้เจ็บ เมื่อกษัตริย์เสด็จเยี่ยมผู้เสียชีวิต หมอผีชายจะเดินนำหน้าพร้อมเจ้าพิธี หญิงหมอผีมีหน้าที่ประกอบพิธีปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายตามฤดูกาล ชำระล้างร่างกาย และรำขอฝนในยามแล้ง หากพระมเหสีเสด็จไปแสดงความเสียใจ พวกนางจะร่วมเดินนำขบวนกับเจ้าพิธี เมื่อเกิดภัยพิบัติใหญ่ พวกนางจะขับร้องและรำให้วิงวอนต่อเทพเจ้า”

บันทึกดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของพิธีกรรมและหมอผีในชีวิตประจำวันของคนจีนยุคก่อนจีน ซึ่งสะท้อนความเชื่อเรื่องเวทมนตร์และพิธีกรรมในการรับมือกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ

แนวคิดเรื่อง การบูชาภูตผีและวัฒนธรรมหมอผี มิได้เป็นเพียงวิถีที่มนุษย์โบราณใช้ศาสนาอธิบายและรับมือกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและเหตุการณ์ทางสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นรากฐานของแนวคิดที่พัฒนาไปสู่เรื่องราว ผีผู้หญิงอาฆาตที่กลายเป็นเขียนในยุคต่อมา ภายใต้ระบบความเชื่อนี้ ภาพลักษณ์ของผีผู้หญิงอาฆาต มิได้สะท้อนเพียงชะตากรรมอันไม่เป็นธรรมที่พวกนางต้องเผชิญ แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของความพยายามก้าวข้ามข้อจำกัดของโลกมนุษย์ เพื่อแสวงหาอิสรภาพและการหลุดพ้นจากพันธนาการของโชคชะตา

การศึกษาซึ่งเกี่ยวกับแนวคิดการบูชาภูตผีและวัฒนธรรมหมอผีในยุคก่อนจีน ช่วยให้เข้าใจรากฐานของความเชื่อเกี่ยวกับการกลายเป็นเขียนของผีผู้หญิงอาฆาตในเอกสารก่อนสมัยหกราชวงศ์ได้อย่างถ่องแท้ นอกจากนี้ ยังเผยให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและการสืบทอดของความเชื่อโบราณผ่านงานวรรณกรรมและศิลปะในยุคหลัง ซึ่งมีใช้เพียงเพื่อให้เข้าใจโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และพิธีกรรมทางศาสนาในสมัยโบราณเท่านั้น แต่ยังคงช่วยให้วิเคราะห์บทบาททางเพศ และวิธีที่สังคมในอดีตกำหนดบทบาทของสตรีได้

เรื่องราวของ ผีผู้หญิงอาฆาตที่กลายเป็นเขียน โดยเฉพาะในวรรณกรรมกนิหกรสมัยราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือได้สะท้อนถึงพลวัตของบทบาทสตรีในยุคนั้น ภาพลักษณ์ของพวกนางมิได้จำกัดอยู่เพียงแค่การเป็นเหยื่อของความอยุติธรรม แต่ยังคงแสดงถึงพลังในการแสวงหาความรอดและการก้าวข้ามข้อจำกัดของบทบาทดั้งเดิม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของบทบาทสตรีในบริบทของความเชื่อและวัฒนธรรมจินโบราณ

ภายใต้บริบทของวัฒนธรรมหมอผีและความเชื่อเรื่องภูตผี ผีผู้หญิงอาฆาต มิได้ถูกมองเพียงแค่ว่าเป็นสิ่งที่น่าหวาดกลัวหรือควรหลีกเลี่ยงเท่านั้น แต่ยังคงสะท้อนแนวคิดเรื่องความยุติธรรมและการทวงคืนสิทธิ์ในโลกหลังความตายตัวอย่างที่น่าสนใจ ปรากฏในอรรถาธิบาย “จั่วจ้วนซุนชิวเจิ้งอี่” (春秋左传正义) ฉบับตู้อู่ (杜预) เกี่ยวกับเรื่องราวของจินโหว (晋侯) ที่ฝันเห็น

ผีอาฆาตตนหนึ่งปรากฏตัวและกล่าวโทษเขาว่า ได้สังหารลูกหลานของตนอย่างเลือดเย็น เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า ผีอาฆาตมีอำนาจเหนือธรรมชาติ สามารถลงโทษมนุษย์ได้ เป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏขึ้นเมื่อเกิดความอยุติธรรม

晉侯夢大厲，被髮及地，搏膺而踊，曰：“殺余孫，不義。余得請於帝矣！”壞大門及寢門而入。公懼，入于室。又壞戶。公覺，召桑田巫。巫言如夢。公曰：“何如？”曰：“不食新矣。”……六月丙午，晉侯欲麥，使甸人獻麥，饋人為之。召桑田巫，示而殺之。將食，張，如廁，陷而卒。(Du Yu, 1990, 26: 450)

แปลความได้ว่า “จิ้นโหวฝันเห็นผีอาฆาตตนหนึ่ง มีร่างกายใหญ่โต ผมยุ่งเหยิงจนลากพื้น มันใช้มือทาบหน้าอกแล้วกระโดดกลางกล่าวว่า ‘ท่านสังหารลูกหลานของข้า นี้ไม่ยุติธรรม ข้าได้ร้องเรียนต่อสวรรค์แล้ว’ ผีอาฆาตตนนั้นบุกเข้าทำลายประตูใหญ่และประตูห้องบรรทม ก่อนจะเข้าไปภายใน พระองค์หวาดกลัวจึงต้องหลบเข้าไปในห้องส่วนใน แต่ผีอาฆาตยังคงทำลายกลอนประตูและไล่ตามเข้าไป เมื่อตื่นจากฝัน จิ้นโหวรีบเรียกตัว หมอผีแห่งแคว้นซ่งเถียนมาให้ทำนาย หมอผีตอบว่า ‘เกรงว่าพระองค์อาจไม่มีโอกาสได้ลิ้มรสข้าวใหม่ในปีนี้อีกแล้ว’ เมื่อถึงวันที่หกเดือนหก จิ้นโหวต้องการลองข้าวใหม่ จึงสั่งให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายเกษตรนำข้าวใหม่มาถวาย จากนั้นให้พ่อครัวเตรียมสำหรับ ก่อนเสวยพระกระยาหารพระองค์ทรงเรียกหมอผีแห่งซ่งเถียนมาแล้วสั่งให้ประหารชีวิตเขา ทว่า ขณะกำลังจะเสวยพระกระยาหาร จิ้นโหวแหวกเสื่อคลุมเพื่อเตรียมเข้าห้องน้ำ แต่กลับก้าวพลาดและหกล้มหนักจนถึงแก่ชีวิต”

เรื่องราวของ ผีผู้หญิงอาฆาต มิใช่เพียงเรื่องเล่าที่ให้ความบันเทิงหรือปลุกเร้าความกลัวเท่านั้น หากยังทำหน้าที่สะท้อนปัญหาสำคัญในสังคมโบราณ เช่น ความอยุติธรรมทางสังคม การกดขี่ทางเพศ และแนวคิดเกี่ยวกับการไถ่บาปหรือทวงคืนความยุติธรรม ผ่านเรื่องเล่าที่เชื่อมโยงกับปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ เรื่องราวเหล่านี้ช่วยเปิดพื้นที่ให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์โครงสร้างสังคมจีนโบราณ โดยเฉพาะบทบาทของผู้หญิงและหมอผีผู้หญิง ซึ่งแม้จะมีอำนาจทางจิตวิญญาณหรือเวทมนตร์บางประการ แต่ก็ยังถูกจำกัดไว้ในกรอบทางสังคมอย่างเคร่งครัด

นอกจากนี้ เรื่องราวของผู้หญิงอาฆาตยังสะท้อนทัศนคติของคนจีนโบราณต่อชีวิต ความตาย โชคชะตา ศีลธรรม และระเบียบแห่งจักรวาล การที่มนุษย์ติดต่อกับโลกเหนือธรรมชาติหรือเทพเจ้าจึงเป็นวิธีการในการแสวงหาคำตอบที่ปลอดภัยและให้แนวทางในการดำเนินชีวิต ในแง่นี้ ผีผู้หญิงอาฆาตที่กลายเป็นเซียนจึงไม่ได้เป็นเพียงตัวแทนของโลกหลังความตาย แต่ยังสะท้อนความปรารถนาในการค้นหาคุณค่าและความหมายของชีวิตมนุษย์ รวมถึงความหวังในการก้าวข้ามขีดจำกัดของชีวิตและความตายไปสู่สถานะที่เป็นอมตะหรือเหนือธรรมชาติอีกด้วย

ในมุมมองของคนจีนโบราณ ดวงวิญญาณที่มีความรู้สึกแรงกล้าหรือยังมีภารกิจที่ไม่เสร็จสิ้น อาจยังคงวนเวียนอยู่ในโลกมนุษย์และกลายเป็นพลังเหนือธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ได้ ดังนั้น เรื่องราวของผู้หญิงอาฆาตที่กลายเป็นเซียนจึงสะท้อนให้เห็นถึงพลังทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของสตรี ศาสนา และความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย

ความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีและวัฒนธรรมหมอผีในยุคก่อนราชวงศ์ฉินจึงเป็นกุญแจสำคัญในการทำความเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมและศาสนาในสังคมจีนโบราณ การศึกษาเรื่องเล่าและพิธีกรรมดังกล่าวช่วยให้เห็นภาพโครงสร้างและสัญลักษณ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมโบราณอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น รวมถึงการทำความเข้าใจมุมมองของสังคมจีนโบราณที่มีต่อบทบาททางเพศ ธรรมชาติของมนุษย์ และศาสนา ซึ่งยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์และเข้าใจสังคมร่วมสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.2 ความเชื่อเรื่องผีผู้หญิงอาฆาตก่อนยุคราชวงศ์

ความเชื่อเรื่องผีผู้หญิงอาฆาตในสังคมจีนโบราณมีรากฐานจากวัฒนธรรมหมอผีตั้งแต่ยุคก่อนราชวงศ์ฉิน โดยเชื่อมโยงสตรีเข้ากับพลังเหนือธรรมชาติผ่านพิธีกรรมและตำนานพื้นบ้าน ส่งผลให้วิญญาณสตรีที่เผชิญความอยุติธรรมสามารถเปลี่ยนผ่าน

สู่สถานะเทพหรือเซียนได้ ความเชื่อเหล่านี้ไม่เพียงสะท้อนถึงความเห็นอกเห็นใจต่อชะตากรรมของผู้หญิง แต่ยังเป็นภาพสะท้อนของบทบาททางสังคม ศาสนา และความคิดเกี่ยวกับเพศสภาพในยุคนั้น

แนวคิดเกี่ยวกับเทพและภูตผีในยุคก่อนราชวงศ์ฉินพบหลักฐานสำคัญจากจารึกกระดูกสัตว์จากเมืองโบราณอินซี้ว์สมัยราชวงศ์ซาง (Chen Mengjia, 1956: 562) แสดงให้เห็นว่า แนวคิดเรื่องเทพและวิญญาณในยุคนั้นถูกแบ่งออกเป็นสามกลุ่มหลัก ได้แก่ เทพแห่งสวรรค์ เทพแห่งพิภพ และวิญญาณบรรพชน พิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษเป็นแนวทางหนึ่งที่สะท้อนถึงความเคารพต่อดวงวิญญาณของผู้ล่วงลับ ในยุคต่อมา หมอผีผู้หญิงทำหน้าที่สำคัญในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การร่ายรำและร้องเพลงเพื่อสื่อสารกับวิญญาณหรือเทพเจ้า ตามที่บันทึกไว้ในคัมภีร์โจวหลี่ พิธีกรรมดังกล่าวสะท้อนการรับรู้ถึงอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของสตรีและเป็นพื้นฐานสำคัญที่พัฒนาสู่ความเชื่อเรื่องผีผู้หญิงที่กลายเป็นเซียนในยุคต่อมา (Sun Yirang, 1987, 50: 2075–2078)

ตัวอย่างของเรื่องเล่าที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดนี้ในยุคก่อนราชวงศ์ฉินจนถึงยุคราชวงศ์ฮั่น ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดของสังคมจีนโบราณที่ เชื่อว่าผีอาชมาสามารถได้รับการปลดปล่อยผ่านพิธีกรรมทางศาสนา ดังต่อไปนี้

(1) เรื่องของต้าลี่ (大厉) ในจั่วจ้วน เป็นเรื่องราวของผีอาชมาที่เฮี้ยนมาก ทว่า ถูกสะกดพลังของวิญญาณอาชมาด้วยการจัดพิธีกรรมบวงสรวง (Ruan Yuan, 1982, 6: 1906)

(2) ไท่ลี่ (泰厉) และกงลี่ (公厉) ในคัมภีร์ว่าด้วยพิธีกรรมภาคการบวงสรวง (礼记 · 祭法) ได้กล่าวถึง พิธีกรรมบูชาผีอาชมาที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดการกับวิญญาณอาชมาอย่างไท่ลี่และกงลี่ (Ruan Yuan, 1982, 5: 1590)

(3) ซื่อโฮยว (蚩尤) และอู๋จื่อซิว (伍子胥) ในบันทึกประวัติศาสตร์สี่จี้ (史记) ได้บันทึกเรื่องราวของทั้งสองที่ได้รับการยกย่องจากสถานะมนุษย์สู่สถานะเทพ (Sima Qian, 2006: 3)

แม้ว่ากรณีของซื่อโฮยวและอู๋จื่อซิวจะเกี่ยวข้องกับบุรุษเป็นหลัก แต่เป็นการแสดงให้เห็นแนวโน้มของการที่มนุษย์ได้รับสถานะเทพ ซึ่งสามารถนำมาเปรียบเทียบกับกรณีของสตรีได้

นอกจากนี้ ในบทกวี “จิวเกอ” จากประชุมกวีนิพนธ์จีนโบราณฉู่ฉือ (楚辞 · 九歌) ได้กล่าวถึงภาพลักษณ์เทพธิดา (Hong Xingzu, 1983: 83) ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับการเคารพบูชา เช่นเดียวกับกับบรรดาธิดาของพงศาวดาร “ฮั่นซู่” (汉书) ที่บันทึกเกี่ยวกับ บทบาทของเทพสตรีในวรรณกรรมและพิธีกรรมของรัฐ ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อมโยงระหว่างดวงวิญญาณสตรีกับพิธีกรรมของรัฐ (Wang Xianqian, 2007: 365)

แม้ว่าในตำนานยุคก่อนหกราชวงศ์อาจไม่มีเรื่องราวเกี่ยวกับผีผู้หญิงอาชมาอย่างชัดเจน แต่มีตำนานที่เล่าเรื่องเกี่ยวกับผู้หญิงที่กลายเป็นเทพเซียนหลังเสียชีวิตอยู่ ตัวอย่างสำคัญ ได้แก่ ลั่วเสิน (洛神) เทพธิดาแห่งแม่น้ำลั่ว ปรากฏใน *ลำนําลั่วเสิน* (洛神赋) ของเฉาเจี๊ว (曹植) ซึ่งนำเสนอภาพของ เทพธิดาผู้เลอโฉมที่มีชะตากรรมอันน่าเวทนา ลั่วเสินเดิมเป็นพระธิดาของฝูซี (伏羲) แต่จมน้ำเสียชีวิตและกลายเป็นเทพผู้พิทักษ์แม่น้ำลั่ว (Xiao Tong, 1997: 270) อีกตัวอย่างหนึ่งคือ เทพธิดาแห่งเขาอูซาน (巫山神女) ปรากฏใน *ลำนํากวาง* (高唐赋) ของซ่งอู๋ (宋玉) ซึ่งกล่าวถึง สตรีลึกลับที่ปรากฏในพระสุบินของกษัตริย์แห่งรัฐฉู่ โดยนางอ้างตนว่าเป็น “ธิดาแห่งเขาอูซาน” (Xiao Tong, 1997: 267) นอกจากนี้ ยังมีตำนานเฉาเอ้อ (曹娥) ซึ่งปรากฏในบรรดาธิดาของพงศาวดาร “ฮั่นซู่” (后汉书 · 列女传) ได้รับการยกย่องในฐานะเทพธิดาแห่งความกตัญญู หลังจากที่นางกระโดดลงแม่น้ำเพื่อนำร่างของบิดากลับมา ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของสตรีในขงจื้อที่เน้นความกตัญญู (Wang Xianqian, 1984: 970)

เรื่องเล่าเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดเกี่ยวกับวิญญาณสตรีที่เปลี่ยนผ่านสู่สถานะศักดิ์สิทธิ์มีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับวัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิมของจีน ซึ่งกลายเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความเชื่อเรื่องผีผู้หญิงอาชมาที่กลายเป็นเซียนในยุคหกราชวงศ์ โดยสตรีที่ตายอย่างไม่เป็นธรรมไม่ได้เป็นเพียงเหยื่อที่น่าเห็นใจ แต่ยังได้รับการยอมรับและยกย่องในฐานะสัญลักษณ์ของการต่อต้านขนบธรรมเนียมและการแสวงหาความยุติธรรมทางสังคมในเวลาต่อมา

1.1.3 การก่อรูปและพัฒนาการของแนวคิดเรื่องการเป็นเซียน

แนวคิดเรื่องการเป็นเซียนมีบทบาทสำคัญในศาสนาและวัฒนธรรมจีนโบราณ การก่อรูปและพัฒนาการของแนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจและการแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับความเป็นความตาย พลังเหนือธรรมชาติ และการขัดเกลาคุณธรรมของมนุษย์ ตั้งแต่ศักราชในเทพเซียนยุคแรกเริ่มจนถึงการพัฒนาแนวคิดเรื่องการเป็นเซียนในยุคต่อมา แนวคิดนี้ได้ผ่านกระบวนการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องและซับซ้อน ตั้งแต่การเคารพบูชาเทพเจ้าในตำนานพื้นบ้าน จนกลายเป็นแนวคิดที่มีระบบและมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งในศาสนาเต๋า ตลอดจนส่งผลต่อวรรณกรรมและวิถีชีวิตของชาวจีนในยุคต่อมา

ในระยะแรก แนวคิดเรื่องการเป็นเซียนปรากฏในรูปของการเคารพบูชาเทพเจ้าและพลังเหนือธรรมชาติ คัมภีร์โบราณสมัยก่อนราชวงศ์ฉิน เช่น *โจวอี้* (周易) (Huang Shouqi & Zhang Shanwen, 2016) และ *ซ่างชู* (尚書) (Wang Shishun & Wang Cuiye, 2011) ได้กล่าวถึง เรื่องราวเกี่ยวกับเทพเจ้าและความสามารถในการเหาะเหินขึ้นสู่สวรรค์ บุคคลที่กลายเป็นเซียนเหล่านี้ถูกเชื่อว่าเป็นผู้มีชีวิตอมตะ สามารถแปลงกายได้อย่างไร้ขีดจำกัด และเดินทางระหว่างฟ้าและดินได้โดยอิสระ แนวคิดนี้สะท้อนถึงความปรารถนาของมนุษย์ที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์ และแสวงหาภาวะชีวิตอันสมบูรณ์แบบที่เหนือโลกมนุษย์

การปรากฏขึ้นของปรัชญาเต๋าในสมัยจั้นกั๋ว (战国) นับเป็นก้าวสำคัญที่ทำให้แนวคิดเรื่องการเป็นเซียนได้รับการขยายความและมีลักษณะเชิงปรัชญามากขึ้น คัมภีร์สำคัญ เช่น *เต๋าเต๋อจิง* (道德经) (Zhang Jing & Zhang Songhui, 2021) และ *จวงจื่อ* (庄子) (Guo Qingfan, 2013) ได้นำเสนอแนวทางการบำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลุสถานะเซียน โดยเน้นการขัดเกลาจิตใจและดำเนินชีวิตให้กลมกลืนกับธรรมชาติ (道) และการดำเนินชีวิตตามหลักอู่เหวย (无为) หรือการไม่ฝืนธรรมชาติ เป้าหมายของแนวคิดนี้ไม่ได้จำกัดอยู่ที่การมีชีวิตอมตะ แต่ครอบคลุมถึงการแสวงหาความสมบูรณ์แบบทางจริยธรรม และเสรีภาพทางจิตวิญญาณที่หลุดพ้นจากข้อจำกัดของโลกมนุษย์

เมื่อแนวคิดเต๋าริเริ่มก่อตัวและพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับการเป็นเซียนได้รับการจัดระบบ และมีลักษณะทางศาสนามากขึ้น ในสมัยราชวงศ์ฮั่น (汉代) ลัทธิเต๋าก็ได้แบ่งกระบวนการบรรลุเซียนออกเป็นหลายแนวทาง เช่น เน่ยदान (内丹修炼) หรือการฝึกพลังภายใน ซึ่งเป็นการฝึกฝนร่างกายจิตใจให้สมดุลกับพลังจักรวาล และไ่ว่दान (外丹炼制) หรือการปรุงยาอายุวัฒนะ เพื่อให้มีชีวิตอมตะเพื่อบรรลุเซียน

หลักฐานทางศาสนาในตำรา *เป้าผู่จื่อ* (抱朴子) (Ge Hong & Zhang Songhui, 2020) และ *เจินเก๋ว* (真诰) (Tao Hongjing & Zhao Yi, 2011) ได้บันทึก แนวทางการปฏิบัติ กระบวนการ และจรรยาบรรณของผู้ฝึกตนควรมีถือถือเพื่อบรรลุสถานะเซียน นอกจากนี้ ศาสนาเต๋ายังได้ผสมผสาน พิธีกรรมทางศาสนา เช่น การบูชาเทพเจ้า การใช้คาถาอาคม และการสร้างสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้ศรัทธาสามารถบรรลุเซียนได้ตามความปรารถนา การพัฒนาของแนวคิดเรื่องการเป็นเซียนในศาสนาเต๋ายังแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านจากความเชื่อในตำนานพื้นบ้านไปสู่ระบบศาสนาที่มีโครงสร้างชัดเจน ผสมผสานทั้งหลักคำสอนทางจริยธรรม พิธีกรรม และแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

แนวคิดเรื่องเซียนได้ส่งผลอย่างกว้างขวางต่อวัฒนธรรมจีน ไม่เพียงสะท้อนมุมมองต่อชีวิตและจักรวาลเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของบุคคลที่มีคุณธรรมสูงส่งในวรรณกรรม ขณะที่ในความเชื่อพื้นบ้านแนวคิดเรื่องการเป็นเซียนเป็นภาพแทนของความหวังและความใฝ่ฝันของผู้คนในการมีชีวิตที่ดีและปราศจากความทุกข์

กระบวนการพัฒนาแนวคิดเรื่องการเป็นเซียน ตั้งแต่ศักราชในเทพเจ้ายุคแรกจนถึงปรัชญาเต๋า สะท้อนถึงการสำรวจแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของชีวิต การขัดเกลาทางศีลธรรม และทัศนคติเกี่ยวกับจักรวาลของสังคมจีนโบราณ แนวคิดนี้ไม่เพียงส่งอิทธิพลต่อศาสนา ความเชื่อ วรรณกรรม และวิถีชีวิตของชาวจีนโบราณเท่านั้น แต่ยังเป็นกรอบแนวคิดที่ช่วยให้เกิดการไตร่ตรองเกี่ยวกับชีวิต ธรรมชาติ และจักรวาลในปัจจุบัน

1.2 การวิเคราะห์เรื่องราวผีผู้หญิงอาฆาตกลายเป็นเซียนในวรรณกรรมໄໂສເລີນຈີ່

1.2.1 การรวบรวมเรื่องราวผีผู้หญิงอาฆาตกลายเป็นเซียนในวรรณกรรมໄໂສເລີນຈີ່

ในงานวรรณกรรมประเภทนิยายอภินิหารของจีนโบราณ *ໄໂສເລີນຈີ່* ซึ่งเรียบเรียงโดยกานเป่า ในสมัยราชวงศ์จิ้น ได้รวบรวมเรื่องราวที่สะท้อนภาพชีวิต สังคม และความเชื่อของชาวจีนโบราณไว้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเชื่อเกี่ยวกับภูตผี เทพเจ้า และปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดโลกทัศน์ทางศาสนาและจริยธรรมของผู้คนในยุคนั้น เรื่องที่มีความโดดเด่นและได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางคือ ตำนานของ “ติงกู” (丁姑) ผีผู้หญิงผู้กลายเป็นเซียน เรื่องราวของเธอสะท้อนปัญหาความอยุติธรรมและสถานภาพของผู้หญิงในสังคมจีนโบราณไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับประวัติชีวิตของติงกู การหยิบยกข้อความต้นฉบับต่อไปนี้ ก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงกระบวนการเปลี่ยนผ่านของติงกูจากวิญญาณอาฆาตสู่การเป็นเทพผู้พิทักษ์ บทบาททางสังคมของเธอที่เป็นผู้กำหนดให้วันเทศกาลฉงหยางกลายเป็นวันหยุดพักผ่อนสำหรับผู้หญิง โดยในหนังสือ*ໄໂສເລີນຈີ່* บันทึกไว้ว่า

淮南全椒县有丁新妇者，本丹阳丁氏女。年十六，适全椒谢家。其姑严酷，使役有程，不如限者，仍便笞捶不可堪。九月九日，乃自经死。遂有灵响，闻于民间。发言于巫祝曰：“念人家妇女，作息不倦，使避九月九日，勿用作事。”见形，着缥衣，戴青盖，从一婢，至牛渚津，求渡。有两男子，共乘船捕鱼，仍呼求载。两男子笑，共调弄之，言：“听我为妇，当相渡也。”丁姬曰：“谓汝是佳人，而无所知。汝是人，当使汝入泥死。是鬼，使汝入水。”便却入草中。须臾，有一老翁乘船载苇，姬从索渡。翁曰：“船上无装，岂可露渡。恐不中载耳。”姬言：“无苦。”翁因出苇半许，安处不着船中，径渡之。至南岸。临去，语翁曰：“吾是鬼神，非人也，自能得过。然宜使民间粗相闻知。翁之厚意，出苇相渡，深有惭感，当有以相谢者。若翁速还去，必有所见，亦当有所得也。”翁曰：“恐燥湿不至，何敢蒙谢。”翁还西岸，见两男子覆水中。进前数里，有鱼千数，跳跃水边，风吹至岸上。翁遂弃苇，载鱼以归。于是丁姬遂还丹阳。江南人皆呼为丁姑。九月九日，不用作事，咸以为息日也。今所在祠之。(Gan Bao, 1979: 123-124)

แปลเรื่องราวได้ว่า “ที่อำเภอเฉียนเจี๋ย (全椒县) แคว้นไห่หนาน (淮南) มีเจ้าสาวคนหนึ่งแซ่ติง (丁) เดิมทีเป็นคนแซ่ติงจากเมืองตันหยาง (丹阳) เมื่ออายุสิบหกปี เธอได้แต่งงานเข้าไปอยู่ในตระกูลเซีย (谢) ที่อำเภอเฉียนเจี๋ย แม่สามีของเธอมีนิสัยโหดร้ายและเข้มงวดมาก คอยกำหนดเวลาทำงานให้เธออย่างเคร่งครัด หากเธอทำงานไม่เสร็จตามเวลาที่กำหนดไว้ แม่สามีก็จะใช้ไม้ตีเธออย่างรุนแรง จนเธอทนไม่ไหว เมื่อถึงวันที่ 9 เดือน 9 เธอจึงตัดสินใจผูกคอตาย หลังจากนั้นก็มีเสียงลือล่ำปรากฏ ได้ยินไปทั่วหมู่บ้าน เธอได้ฝากข้อความผ่านหมอผีว่า ‘ขอให้นึกถึงหญิงที่เป็นภรรยา ที่ต้องทำงานหนักทั้งวันทั้งคืน ฉันขอให้วันที่ 9 เดือน 9 กำหนดเป็นวันหยุด ไม่ให้ผู้หญิงต้องทำงาน’

ต่อมา เธอได้ปรากฏกายในชุดสีฟ้าอ่อน มีผ้าคลุมศีรษะสีฟ้า โดยมีหญิงรับใช้หนึ่งคนติดตาม เธอปรากฏตัวที่ท่าเรือหนิวจู่ (牛渚津) เพื่อจะข้ามแม่น้ำ ขณะนั้นมีชายสองคนกำลังพายเรือร่วมกันจับปลาอยู่ เธอจึงร้องเรียกขอให้พวกเขาพาข้ามแม่น้ำ แต่ชายสองคนนั้นกลับหัวเราะและหยอกล้อเธอว่า ‘หากเธอยอมแต่งงานกับพวกเราสักคนหนึ่ง เราจะพาข้ามแม่น้ำ’ ติงกูได้ยินดังนั้นก็ตอบกลับไปว่า ‘ข้านี้กว่าพวกท่านเป็นคนมีมารยาท ไม่นึกเลยว่าจะไร้มารยาทเช่นนี้ หากพวกท่านเป็นมนุษย์ ข้าก็ขอสาปให้ตายในโคลนตม หากพวกท่านเป็นภูตผี ข้าก็ขอสาปให้จมอยู่ใต้แม่น้ำ’ พูดยจบเธอก็หายไปในพองหญ้า

ไม่นานหลังจากนั้น มีชายชราคนหนึ่งพายเรือบรรทุกต้นอ้อผ่านมา ดิงกุจึงร้องขอให้ชายชราผู้นั้นช่วยพาข้ามแม่น้ำ ชายชราตอบว่า ‘บนเรือของข้าเต็มไปด้วยต้นอ้อ ไม่มีที่ว่างพอจะให้คนนั่งขึ้นมาได้ เกรงว่าข้าคงช่วยเจ้าไม่ได้’ ดิงกุตอบว่า ‘ไม่เป็นไร’ ชายชราจึงเอาต้นอ้อลงจากเรือไปครึ่งหนึ่งเพื่อให้มีที่ว่าง พาเธอข้ามแม่น้ำไปจนถึงฝั่งได้ ขณะกำลังจะจากไป ดิงกุได้บอกชายชราว่า ‘แท้จริงข้าเป็นภูตผี ไม่ใช่มนุษย์ ข้าสามารถข้ามแม่น้ำได้ด้วยตนเอง แต่ความมีน้ำใจของท่านทำให้ข้ารู้สึก ละอายใจและซาบซึ้งใจมาก ดังนั้นข้าจึงอยากตอบแทน หากท่านรีบกลับไปตอนนี้จะได้พบสิ่งดี ๆ แน่แน่นอน’ ชายชราตอบ อย่างถ่อมตัวว่า ‘ข้าเพียงกลัวฝนจะแล้ง ไม่ต้องการสิ่งตอบแทนอะไร’

เมื่อชายชรากลับมาถึงฝั่งตะวันตก ก็พบว่าชายสองคนนั้นได้จมน้ำตายไปแล้ว และเมื่อเขาพายเรือต่อไปอีกหลายลี้ ก็พบปลานับพันตัวกำลังกระโดดอยู่ริมน้ำ และถูกลมพัดขึ้นมาบนฝั่ง ชายชราจึงทิ้งต้นอ้อ และบรรทุกปลาเหล่านั้นกลับไป บ้าน หลังจากเหตุการณ์นี้ ดิงกุได้กลับไปยังต้นหยางอีกครั้ง ชาวเจียงหนาน (江南) ต่างเรียกขานเธอว่า ‘ดิงกุ’ และกำหนดให้ วันที่ 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติของทุกปีเป็นวันหยุดพักผ่อน ไม่ต้องทำงาน ปัจจุบันตามสถานที่ต่าง ๆ ได้มีการสร้าง ศาลเจ้าเพื่อบูชาเธอ”

เรื่องราวของดิงกุ หญิงสาวจากตระกูลตง เมืองต้นหยาง แต่งงานเข้าสู่ตระกูลเซี่ยในอำเภอเฉียนเจียว แคว้นไหวนาน ขณะนั้นมีอายุเพียง 16 ปี เธอถูกแม่สามีปฏิบัติอย่างโหดร้าย บังคับให้ทำงานหนักภายใต้ข้อกำหนดที่เข้มงวด หากไม่ทัน กำหนดจะถูกลงโทษด้วยการเขียนตัวอย่างรุนแรง ด้วยความทุกข์เกินทน เธอจึงตัดสินใจปลิดชีวิตตนเองในวันที่ 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติ

ดิงกุสื่อสารกับผู้คนผ่านหมอผีเพื่อแสดงความห่วงใยต่อสตรีที่ต้องแบกรับภาระงานหนัก โดยเสนอให้วันที่ 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติของจีนในแต่ละปี เป็นวันหยุดสำหรับผู้หญิง เพื่อให้มีโอกาสรักผ่อนจากงานบ้านที่เหน็ดเหนื่อย วันหนึ่ง เธอปรากฏกายที่หน้าน้ำหวนจูในชุดสีฟ้าอ่อน คลุมศีรษะด้วยผ้าสีดำ มีสาวใช้ติดตามหนึ่งคน และขอความช่วยเหลือในการข้าม แม่น้ำ ชายสองคนที่อยู่ในเรือกลับล้อเลียนและปฏิเสธคำขอของเธอ ดิงกุจึงลงโทษพวกเขาด้วยอำนาจเหนือธรรมชาติ ต่อมา ชายชราผู้หนึ่งยินดีช่วยพาเธอข้ามแม่น้ำโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ดิงกุจึงแสดงความขอบคุณด้วยการมอบโชคลาภให้เขาอย่าง มหาศรรย (Gan Bao, 1979: 123–124)

เรื่องราวของดิงกุสะท้อนถึงความทุกข์ทรมานที่สตรีจีนต้องเผชิญภายใต้ระบบครอบครัวแบบศักดินา การที่ดิงกุ ตัดสินใจปลิดชีวิตตัวเองเนื่องจากการถูกกดขี่และทำร้ายในครอบครัว คือภาพสะท้อนที่ชัดเจนถึงสถานการณ์ของผู้หญิงใน สมัยนั้น อย่างไรก็ตาม วิญญาณของเธอกลับกลายเป็นสัญลักษณ์ของการต่อต้านและการเรียกร้องสิทธิผ่านอำนาจเหนือ ธรรมชาติ การขอให้วันหยุดสำหรับผู้หญิงจึงไม่ได้เป็นเพียงการรำลึกถึงชะตากรรมส่วนตัว แต่ยังสะท้อนเสียงเรียกร้องสิทธิ ของผู้หญิงโดยรวมในสังคมอีกด้วย

นอกจากนี้ เรื่องของดิงกุยังแฝงไว้ด้วยแนวคิดสำคัญในวัฒนธรรมจีนโบราณ คือแนวคิด “กรรมตามสนอง” (善恶有报) และความเชื่อเรื่องความยุติธรรมเหนือธรรมชาติ กล่าวคือ ผู้กระทำผิดย่อมได้รับการลงโทษและผู้มีคุณธรรมย่อมได้รับ ผลตอบแทนที่ดีงาม ดิงกุจึงไม่ใช่แค่ผีอาฆาตที่ต้องการแก้แค้น แต่ยังเป็นเทพีที่มีความเมตตาและรู้จักตอบแทนคุณผู้มีน้ำใจ

องค์ประกอบเหนือธรรมชาติในเรื่อง เช่น การปรากฏกายในรูปลักษณะของผู้หญิงอาฆาต การสื่อสารผ่านหมอผี สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับพลังเหนือธรรมชาติที่ยังคงฝังรากลึกในสังคมจีนยุคนั้น

โดยสรุป ตำนานของดิงกุใน *ไซเวเลนจี* มิใช่เพียงภาพสะท้อนโลกทัศน์ของคนในอดีตเกี่ยวกับบทบาทหญิงชายและ ศีลธรรม หากยังเป็นบทเรียนที่กระตุ้นให้สังคมปัจจุบันทบทวนสถานภาพของสตรี ตั้งคำถามต่อความไม่เสมอภาค และยื่นหยัด เพื่อความยุติธรรม ด้วยปัญญาและความกล้าหาญ

1.2.2 การตีความบริบททางวัฒนธรรมและสังคมจากวรรณกรรม *ໂໜ່ເສີນຈີ່*

เรื่องเล่าของผีผู้หญิงอาฆาตที่กลายเป็นเซียนใน *ໂໜ່ເສີນຈີ່* เช่น กรณีของติงกู มิใช่เพียงผลผลิตของจินตนาการในวรรณกรรมเท่านั้น แต่ยังสะท้อนภาพที่ชัดเจนของสังคม วัฒนธรรม และค่านิยมของจีนโบราณ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของสตรี ความยุติธรรม และความเชื่อทางศาสนา

ในมิติทางวัฒนธรรม จีนโบราณให้ความสำคัญกับจริยธรรมครอบครัวและระเบียบสังคมภายใต้หลักคำสอนของขงจื้อ เช่น ความกตัญญู (孝) ความรักระหว่างพี่น้อง (悌) ความจงรักภักดี (忠) และความซื่อสัตย์ (信) ซึ่งถูกยึดถือเป็น แบบแผนในการดำเนินชีวิต (Luo Guojie, 2012: 25) บทบาทของสตรีจึงมักถูกจำกัดให้อยู่ภายใต้การเชื่อฟังและเสียสละ การที่ติงกูเลือกจบชีวิตตนเองเพราะทนต่อความรุนแรงในครอบครัวไม่ไหว จึงถือเป็นการท้าทายกรอบบทบาททางเพศและจริยธรรมดั้งเดิม ขณะเดียวกัน เรื่องเล่าดังกล่าวยังสะท้อนความตระหนักรู้ต่อปัญหาความไม่เสมอภาคทางเพศ และการเรียกร้องสิทธิในการกำหนดชีวิตของผู้หญิง

ในบริบททางสังคม *ໂໜ່ເສີນຈີ່* ถูกเขียนขึ้นในสมัยราชวงศ์เหนือใต้ ซึ่งเป็นช่วงเวลาแห่งความปั่นป่วนและสงคราม ความไม่มั่นคงในชีวิตประจำวันทำให้ผู้คนหันไปพึ่งพาพลังเหนือธรรมชาติมากขึ้น (Liu Zhi, 2009) เรื่องของติงกูจึงสะท้อนความหวังของประชาชนต่อพลังลึกลับที่จะมาช่วยปกป้องคนดีและลงโทษคนชั่ว เพื่อคืนความยุติธรรมให้แก่สังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งเรื่องเล่าเหล่านี้จึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่แสดงให้เห็นถึงความปรารถนาของผู้คนในสังคมโบราณที่จะได้รับความยุติธรรมผ่านพลังเหนือธรรมชาติ

ในด้านศาสนา วัฒนธรรมความเชื่อของจีนในสมัยนั้น มีลักษณะผสมผสานทั้งขงจื้อ เต๋า พุทธ และความเชื่อพื้นบ้านเข้าด้วยกัน เรื่องเล่าของติงกู มีองค์ประกอบที่แสดงถึงการสื่อสารผ่านหมอผี และการแสดงพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งสะท้อนอิทธิพลจากลัทธิเต๋าและความเชื่อพื้นบ้าน ขณะเดียวกันก็สอดคล้องกับแนวคิด “กรรม” จากพุทธศาสนา ซึ่งเน้นการตอบแทนความดีด้วยผลดี และตอบผลแห่งความชั่วด้วยผลร้าย

การที่ตำนานติงกูทำให้อ่านที่ 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติของจีนในแต่ละปี (เทศกาลงหยาง) กลายเป็นวันหยุดสำหรับผู้หญิง แสดงให้เห็นว่าสังคมในยุคโบราณให้ความสำคัญกับเรื่องเล่าในฐานะเครื่องมือในการกำหนดขนบธรรมเนียมและกติกาทิศทางสังคม รวมถึงการยอมรับถึงความจำเป็นที่จะต้องให้พื้นที่แก่ผู้หญิง เพื่อพักผ่อนจากภาระที่หนักหน่วงของสังคมแบบศักดินา

จะเห็นได้ว่า เรื่องราวของติงกูใน *ໂໜ່ເສີນຈີ່* เป็นมากกว่านิยายเหนือธรรมชาติ แต่ยังสะท้อนถึงปัญหาสังคมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้หญิง ความไม่เป็นธรรมในครอบครัว รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมและการลงโทษผู้กระทำผิด ซึ่งการศึกษาในบริบทเหล่านี้ไม่เพียงช่วยให้เราเข้าใจชีวิตของคนในอดีตได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น แต่ยังให้แง่คิดสำคัญเกี่ยวกับการสร้างความเสมอภาคทางเพศ และการสร้างสังคมที่ยุติธรรมในปัจจุบันอีกด้วย

1.2.3 สัญลักษณ์และนัยแฝงในวรรณกรรม *ໂໜ່ເສີນຈີ່*

เรื่องเล่าของผีผู้หญิงอาฆาตที่กลายเป็นเซียนใน *ໂໜ່ເສີນຈີ່* โดยเฉพาะกรณีของติงกู เต็มไปด้วยสัญลักษณ์และความหมายแฝงที่สะท้อนแนวคิด สังคม และวัฒนธรรมของจีนโบราณได้อย่างลึกซึ้ง การตีความองค์ประกอบต่าง ๆ ในเรื่องนี้ จะช่วยให้เข้าใจถึงปัญหาความขัดแย้งของสังคมยุคนั้น รวมถึงค่านิยมที่ผู้คนในอดีตยึดถืออย่างชัดเจน

การตัดสินใจผูกคอตายของติงกูเป็นสัญลักษณ์แห่งการต่อต้านและประท้วงระบบศักดินาที่กดขี่และเพิกเฉยต่อเสียงของผู้หญิง ความตายของติงกูสะท้อนให้เห็นถึงความสิ้นหวังในการเรียกร้องอิสรภาพและศักดิ์ศรีในสังคมที่กดขี่ผู้หญิงอย่างรุนแรง ซึ่งเป็นวิธีเดียวที่เธอจะสามารถแสดงออกได้

การเปลี่ยนสถานะจากมนุษย์ไปเป็นเทพ หลังจากตาย ติงกูกลายเป็นเทพสตรีที่มีอำนาจทั้งในการลงโทษคนชั่วและ

ปกป้องคนดี การเปลี่ยนผ่านนี้เป็นสัญลักษณ์ของความปรารถนาในความยุติธรรมและศีลธรรมที่สังคมในยุคนั้นไม่สามารถให้ได้ในชีวิตจริง สำหรับประชาชนที่ถูกกดขี่ พลังเหนือธรรมชาติจึงกลายเป็นที่พึ่งพิงทางใจ และเป็นการแสดงความหวังของผู้คนที่ต้องการเห็นความดีได้รับการตอบแทนและความชั่วถูกลงโทษอย่างเหมาะสม

ข้อเสนอของดิงกู่ที่ให้วันที่ 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติจีน (เทศกาลฉงหยาง) เป็นวันหยุดสำหรับผู้หญิงนั้นมีนัยเชิงสัญลักษณ์สำคัญในฐานะการยกย่องและรับรองคุณค่าของชีวิตสตรี ตลอดจนสะท้อนความปรารถนาในความเท่าเทียมทางเพศ และความจำเป็นในการหยุดพักเพื่อฟื้นฟูสุขภาพของผู้หญิงที่ต้องแบกรับภาระงานหนักในสังคมศักดินา

แม่น้ำและเรือในเรื่อง แม่น้ำในเรื่องเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนแปลง การก้าวข้ามจากอดีตไปสู่อนาคต ส่วนเรือเป็นเครื่องมือที่นำพาบุคคลข้ามผ่านอุปสรรคไปสู่จุดหมายใหม่ การที่ดิงกู่ข้ามแม่น้ำได้สำเร็จ จึงสะท้อนถึงการหลุดพ้นจากความทุกข์ในชีวิตมนุษย์ ไปสู่สถานะใหม่ที่มีอิสรภาพและอำนาจเหนือธรรมชาติ

จากการวิเคราะห์สัญลักษณ์ที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมนี้ จะพบว่าเรื่องราวของดิงกู่ไม่ได้เป็นเพียงตำนานที่เล่าเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังสะท้อนแนวคิด อุดมคติทางศีลธรรม ความต้องการความเสมอภาคทางเพศ รวมถึงการตั้งคำถามต่อคุณค่าของชีวิตมนุษย์อย่างลึกซึ้ง เนื้อหาดังกล่าวยังสามารถใช้เป็นบทเรียนที่ทรงคุณค่าในการเข้าใจสังคมในอดีต และเป็นเครื่องมือสำคัญในการพิจารณาประเด็นทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัยได้อีกด้วย

1.3 การวิเคราะห์เรื่องราวของผีผู้หญิงที่กลายเป็นเซียนในวรรณกรรม*อี่ฮ่วน*

1.3.1 การรวบรวมเรื่องราวผีผู้หญิงอาฆาตกลายเป็นเซียนในวรรณกรรม*อี่ฮ่วน*

วรรณกรรม *“อี่ฮ่วน”* แต่งขึ้นในช่วงราชวงศ์เหนือใต้ ได้รวบรวมเรื่องเล่าเกี่ยวกับผีผู้หญิงที่กลายเป็นเซียนไว้อย่างน่าสนใจ โดยเฉพาะสองตัวละครสำคัญคือ จื่อกู่ (紫姑) และเหมยกู่ (梅姑) เรื่องราวของพวกเธอไม่ได้เป็นเพียงตำนานพื้นบ้านที่บอกเล่ากันเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังสะท้อนภาพชีวิตและปัญหาที่สตรีในยุคศักดินาจีนต้องเผชิญ รวมถึงเป็นการแฝงคำวิจารณ์ต่อโครงสร้างสังคมที่กดขี่และความรุนแรงในครอบครัวอย่างชัดเจน

ตัวละครหญิงในเรื่องต่างประสบโศกนาฏกรรมจากการถูกกดขี่ ทั้งจากจารีตประเพณีแบบชายเป็นใหญ่และความรุนแรงในครัวเรือน ทว่าเมื่อเสียชีวิต กลับได้รับการยกย่องให้เป็นเซียนที่มีพลังเหนือธรรมชาติ มีบทบาทในการช่วยเหลือหรือให้คำพยากรณ์แก่ผู้คน และยังได้รับการบูชาจากชาวบ้านในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภาพลักษณ์ของผีผู้หญิงที่กลายเป็นเซียนจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของการท้าทายอำนาจ และสะท้อนความปรารถนาในอิสรภาพ ศักดิ์ศรี และความยุติธรรมของสตรีในยุคโบราณ การหยิบยกข้อความต่อไปนี้มีจุดประสงค์เพื่อสะท้อนการเปลี่ยนผ่านของจื่อกู่ จากวิญญาณอาฆาตผู้ถูกกดขี่ ซึ่งปรากฏตนผ่านพิธีกรรมเชิญวิญญาณ ไปสู่การได้รับการยกย่องให้เป็น “เทพีห้องน้ำ” เรื่องราวของจื่อกู่ตามที่ปรากฏใน*อี่ฮ่วน* บันทึกไว้ว่า

世有紫姑神。古来相传，云是人家妾，为大妇所嫉，每以秽事相次役，正月十五日感激而死。故世人以其日作其形，夜于厕间或猪栏边迎之。祝曰：“子胥不在。”是其婿名也，“曹姑亦归”，曹即其大妇也，“小姑可出戏。”捉者觉重，便是神来。奠设酒果，亦觉貌辉辉有色，即跳躑不住。能占众事，卜未来蚕桑。又善射钩，好则大舞，恶便仰眠。平昌孟氏恒不信，躬试往投，便自跃茅屋而去，永失所在也。(Liu Jingshu, 1984: 40-41)

แปลเรื่องราวได้ว่า “ในโลกนี้มีเทพีนามว่า ‘จื่อกู่’ (紫姑神) ซึ่งตามตำนานโบราณกล่าวว่า เดิมทีนางเป็นอนูภรรยาในบ้านหนึ่ง ถูกภรรยาเอกริษยาและใช้งานอย่างหนัก โดยมีคำสั่งให้นางทำงานสกปรกเสมอ จนกระทั่งในวันที่ 15 เดือนอ้ายนางสิ้นใจด้วยความอัดอั้นและสะเทือนใจ ด้วยเหตุนี้ ผู้คนจึงนิยมปั้นรูปของนางในวันดังกล่าว และจัดพิธีเชิญวิญญาณในยามค่ำคืน บริเวณห้องส้วมหรือข้างคอกหมู โดยจะมีคำกล่าวว่ ‘จื่อซิวไม่อยู่’ (ชื่อสามีของจื่อกู่) ‘นางเขาก็กลับไปแล้ว’ (หมายถึง

ภรรยาเอก) และ ‘เสี่ยวกู่ออกมาเล่นได้แล้ว’ เป็นการเชื่อเชียวอย่างนุ่มนวล หากผู้ทำพิธีรู้สึกว่าการที่ถือไว้หนักขึ้น แสดงว่า วิญญาณของจื่อกู่ได้มาประทับแล้ว จากนั้นจึงตั้งเครื่องบูชา เช่น สุราและผลไม้ และมักจะเห็นนางมีใบหน้าสดใส เปล่งประกาย ก่อนจะเริ่มเคลื่อนไหวอย่างกระปรี้กระเปร่าไม่หยุด นางสามารถพยากรณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ รวมถึงผลการเลี้ยงไหมในอนาคตได้นอกจากนี้ยังโปรดการเล่นเกมส์ตะขอ หากคำทำนายเป็นมงคล นางจะเดินร่าอย่างร่าเริง หากเป็นลางร้าย นางจะเอนตัวลงนอนนิ่ง มีชายแซ่เมิ่ง (孟) จากอำเภอผิงชาง (平昌) ผู้หนึ่งไม่เชื่อในเทพีจื่อกู่ จึงไปทดลองด้วยตนเอง แต่ระหว่างพิธี วิญญาณของจื่อกู่กลับกระโดดออกจากกระท่อมฟางและอันตรายกันไป ไม่เคยปรากฏตัวอีกเลย”

เรื่องราวของจื่อกู่สะท้อนชะตากรรมอันโหดร้ายของสตรีในสังคมศักดินาจีนโบราณ โดยเฉพาะสตรีที่มีสถานะเป็นอนุภรรยา เธอต้องเผชิญการกดขี่และการใช้อำนาจจากภรรยาเอกจนถึงขั้นเสียชีวิตลงด้วยความทุกข์ทรมานและไร้ศักดิ์ศรี อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่เธอเสียชีวิต ชาวบ้านกลับจัดพิธีกรรมบูชาเธอขึ้นในพื้นที่ส่วนตัว เช่น ห้องส้วมหรือคอกสัตว์เพื่อแสดงถึงความเห็นอกเห็นใจในชะตากรรมที่เธอเผชิญ

พิธีกรรมนี้ไม่ได้เป็นเพียงการแสดงความรู้สึกไว้อาลัย แต่ยังสะท้อนความเชื่อของผู้คนที่มิต่อพลังเหนือธรรมชาติในฐานะเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจท่ามกลางสังคมที่เต็มไปด้วยความไม่เท่าเทียม จื่อกู่ซึ่งกลายเป็นเซียน มีความสามารถในการพยากรณ์อนาคตผ่านการเคลื่อนไหวร่างกาย นี่คือสัญลักษณ์ของการคืนอำนาจและการได้รับการยอมรับในรูปแบบใหม่ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความหวังของผู้คนในยุคหนึ่งที่ต้องการเห็นการฟื้นฟูศักดิ์ศรีและคุณธรรมกลับคืนสู่ผู้ถูกกดขี่ในสังคม

นอกจากนี้ ยังมีเรื่องของเหมยกู่ใน *อีย่วน* ข้อความต่อไปนี้ถูกหยิบยกขึ้นเพื่อแสดงเส้นทางการกลายเป็นเซียนของเหมยกู่ ผู้มีพลังเหนือธรรมชาติ ซึ่งถูกสามีสังหาร และได้รับการเทิดทูนเป็นเทพสตรีหลังความตายผ่านกระบวนการที่ประกอบด้วยความตายอันไม่เป็นธรรม การปรากฏตน และการกำหนดข้อห้ามในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งห้ามไม่ให้ล่าสัตว์หรือจับปลาในบริเวณโดยรอบ ข้อห้ามเหล่านี้กลายเป็นกลไกที่ช่วยให้เธอสามารถสถาปนาสถานะอันศักดิ์สิทธิ์ในความเชื่อของผู้คนได้ โดยใน *อีย่วน* ได้บันทึกไว้ว่า

秦时丹阳县湖侧有梅（一作麻）姑庙。姑生时有道术，能着履行水上。后负道法，婿怒杀之，投尸于水，乃随流波漂至今庙处铃下。巫人当令殡殓，不须坟墓，实时有方头漆棺在祠堂下。晦朔之日，时见水雾中暖然有着履形。庙左右不得取鱼、射猎，辄有迷径没溺之患。巫云：始既伤死，所以恶见残杀也。(Liu Jingshu, 1984: 37)

แปลเรื่องราวได้ว่า “ในสมัยฉิน ที่เมืองตันหยาง บริเวณริมทะเลสาบ มีศาลเจ้าของหญิงนามว่า “เหมยกู่” (บางฉบับเขียนว่า ‘หม่ากู่’) นางเป็นผู้มีวิชาเหนือธรรมชาติ สามารถสวมรองเท้าเดินบนน้ำได้ขณะมีชีวิตอยู่ แต่ภายหลังจากนางละเมิดต่อวิชาเต๋า (道家) จนทำให้สามีโกรธจัดถึงขั้นฆ่านางและโยนศพลงแม่น้ำ ร่างของนางลอยไปตามสายน้ำจนถึงใต้ระฆังของศาลเจ้าแห่งนี้ ตามคำบอกของหมอผี ศพของนางไม่จำเป็นต้องฝังไว้ในหลุมศพ แต่ให้ประกอบพิธีฝังอย่างเรียบง่าย ณ ที่นั้น และจะมีโลงไม้เคลือบแลคเกอร์ทรงสี่เหลี่ยมปรากฏขึ้นเองใต้ศาลในทันที ในวันสิ้นเดือนหรือวันขึ้นหนึ่งค่ำ มักมีผู้พบเห็นเงาร่างเลื่อนรางของหญิงสวมรองเท้าเคลื่อนไหวอยู่ในม่านหมอกเหนือน้ำ ทั้งนี้ บริเวณรอบศาลห้ามจับปลาและล่าสัตว์โดยเด็ดขาด มิฉะนั้นอาจพบเหตุเคราะห์ร้าย เช่น หลงทางหรือตกน้ำเสียชีวิต หมอผีให้คำอธิบายว่า การห้ามดังกล่าวมีรากเหง้ามาจากการที่เหมยกู่ต้องจบชีวิตอย่างน่าเวทนา จึงไม่อาจทนเห็นความรุนแรงหรือการฆ่าฟันอีกต่อไป”

เรื่องราวของเหมยกู่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างสตรีกับแนวคิดเต๋าอย่างชัดเจน การที่เธอถูกสามีสังหารเพราะความอิจฉาและหวาดกลัวในวิชาอาคมของเธอ ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงความรุนแรงในครอบครัว แต่ยังเผยถึงความหวาดระแวงของสังคมชายเป็นใหญ่ที่มีต่อผู้หญิงที่มีสติปัญญาและพลังเหนือธรรมชาติ หลังจากเสียชีวิต เหมยกู่กลับกลายเป็นเซียนที่

ทรงอำนาจ และได้รับการเคารพบูชาผ่านการสร้างศาลเจ้า สะท้อนให้เห็นถึงการก้าวข้ามข้อจำกัดของสังคมผ่านการบำเพ็ญตนตามแนวทางเต๋า เพื่อแสวงหาการหลุดพ้นและการไถ่ถอนจากชะตากรรมที่โหดร้าย

ทั้งจี้กู่และเหมยกู่ต่างก็เผชิญกับแรงกดดันจากสังคมและครอบครัว แต่ความตายของพวกเธอกลับไม่ใช่จุดจบที่เจียบ้าง หากเป็นจุดเริ่มต้นของการฟื้นคืนอำนาจในอีกรูปแบบหนึ่ง โดยทั้งสองกลายเป็นเขียนผู้ทรงอิทธิฤทธิ์และมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ เรื่องราวของพวกเธอก็ไม่ใช่เพียงโศกนาฏกรรมส่วนบุคคล แต่ยังเป็นการวิพากษ์และท้าทายความยุติธรรมผ่านพิธีกรรมและความเชื่อทางศาสนา

การที่สังคมโบราณมอบสถานะเขียนให้กับสตรีที่เคยถูกกดขี่ เป็นการถ่ายโอนอำนาจจากผู้ไร้เสียงสู่สถานะศักดิ์สิทธิ์ในจินตนาการทางวัฒนธรรม ซึ่งไม่เพียงเป็นการปลอบประโลมใจเท่านั้น แต่ยังเป็นการยืนยันสิทธิในการมีเสียง และแสวงหาความยุติธรรมในรูปแบบใหม่

ดังนั้น เรื่องเล่าของจี้กู่และเหมยกู่ รวมทั้งปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นหลังจากที่พวกเธอกลายเป็นเขียน จึงมิใช่เพียงตำนานที่เติมเต็มระบบความเชื่อของจีนโบราณ แต่ยังสะท้อนให้เห็นมุมมองของสังคมในอดีตต่อบทบาททางเพศ ความรุนแรงในครอบครัว และคุณค่าของความยุติธรรม เรื่องเล่าเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความทุกข์ของสตรีในสังคมศักดินา ควบคู่ไปกับการเชิดชูความกล้าหาญในการต่อต้านความอยุติธรรม และการรักษาศักดิ์ศรี แม้ว่าต้องแลกด้วยชีวิตก็ตาม

1.3.2 การตีความบริบททางวัฒนธรรมและสังคมจากวรรณกรรมอีย่วน

เรื่องราวของจี้กู่และเหมยกู่ในวรรณกรรม *อีย่วน* สะท้อนบริบททางวัฒนธรรมและสังคมของจีนในราชวงศ์เว่ยจั้น ราชวงศ์เหนือใต้ได้อย่างชัดเจน ช่วงเวลานี้เป็นยุคที่เกิดความปั่นป่วนทางการเมืองและสงคราม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและจริยธรรมครั้งใหญ่ ความไม่มั่นคงเหล่านี้ผลักดันให้ผู้คนหันมาพึ่งพิธีกรรม ศาสนา และความเชื่อเรื่องพลังเหนือธรรมชาติเพื่อแสวงหาความปลอดภัยทางจิตใจและความยุติธรรมที่ไม่สามารถหาได้ในชีวิตจริง

ช่วงเวลานี้ยังเป็นยุคที่วรรณกรรมและศิลปะเฟื่องฟู ตำนานพื้นบ้านได้รับการบันทึกและสืบทอดในวงกว้าง ก่อเกิดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งจี้กู่และเหมยกู่จึงไม่เพียงเป็นตัวละครในเรื่องเล่า แต่ยังเป็นสัญลักษณ์สะท้อนชะตากรรมของสตรีภายใต้โครงสร้างศักดินา ที่บทบาทของผู้หญิงถูกจำกัดทั้งในครอบครัวและสังคมโดยรวม

จี้กู่ในฐานะอนุภรรยาที่ถูกกลั่นแกล้ง และเหมยกู่ซึ่งถูกสังหารเพราะมีวิชาอาคม ต่างเผชิญชะตากรรมจากการขัดแย้งกับบทบาทที่สังคมกำหนด อย่างไรก็ตาม การที่เรื่องราวของพวกเธอได้รับการเล่าขานและยกย่องภายหลังการตาย บ่งชี้ถึงความเห็นอกเห็นใจของผู้คน และยังแฝงการวิพากษ์จริยธรรมแบบศักดินาที่เน้นลำดับชั้นและจำกัดเสรีภาพของปัจเจกบุคคล

ภาพลักษณ์ของจี้กู่และเหมยกู่ในฐานะเขียนที่มีพลังเหนือธรรมชาติ สะท้อนมุมมองที่ซับซ้อนของสังคมโบราณต่อผู้หญิง ด้านหนึ่งคือการยอมรับศักยภาพของผู้หญิงในการก้าวข้ามข้อจำกัด ด้านหนึ่งยังผูกติดผู้หญิงไว้กับบทบาทเดิม แต่อีกด้านหนึ่ง ผู้หญิงยังคงถูกผูกโยงไว้กับตำแหน่งชายขอบในครอบครัว ตลอดจนอยู่ภายใต้กรอบของความเชื่อเชิงไสยศาสตร์ซึ่งลดทอนคุณค่าและสถานะทางสังคมของพวกเธอ

นอกจากนี้ เรื่องราวเหล่านี้ยังสามารถตีความเชื่อมโยงกับลัทธิเต๋าและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ซึ่งมีอิทธิพลสูงในยุคทราซวงส์ (Cheng Yuhong, 2002: 83) แนวคิดเรื่องการบำเพ็ญตนของลัทธิเต๋า ปรากฏเด่นชัดในกรณีของเหมยกู่ ขณะที่จี้กู่ก็แสดงพลังศักดิ์สิทธิ์ผ่านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิญญาณ การเผยแพร่เรื่องราวของสตรีเหล่านี้ในฐานะผู้บรรลุนิติเขียน ไม่เพียงเสริมมิติทางวัฒนธรรมของลัทธิเต๋า แต่ยังตอบสนองความต้องการของผู้คนในยุคแห่งความไม่มั่นคง ที่แสวงหาความยุติธรรมผ่านพลังเหนือธรรมชาติที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์ของโลกมนุษย์

1.3.3 สัญลักษณ์และนัยแฝงในวรรณกรรม*อีย่วน*

เรื่องราวของผีผู้หญิงอาฆาตที่กลายเป็นเซียนใน *อีย่วน* โดยเฉพาะกรณีของจื่ออู๋และเหมยกุแฝงไว้ด้วยสัญลักษณ์และความหมายหลากหลายมิติ ไม่เพียงสะท้อนมุมมองของคนในอดีตต่อชะตากรรมของผู้หญิง แต่ยังเชื่อมโยงกับแนวคิดเกี่ยวกับชีวิต ความตาย ศาสนา และจริยธรรมในสังคมโบราณ

ในเรื่องของจื่ออู๋ ในฐานะอนุภรรยาที่ถูกภรรยาเอกกลั่นแกล้งจนตัดสินใจจบชีวิตตนเอง สะท้อนความโหดร้ายของระบบครอบครัวศักดินา การกลายเป็นเซียนของเธอจึงเป็นสัญลักษณ์ของการปลดแอกจากพันธนาการทางสังคมและการฟื้นคืนศักดิ์ศรีผ่านการบำเพ็ญตบะในอีกภพหนึ่ง นัยแฝงในเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงการลุกขึ้นต่อต้านและการแสวงหาอิสรภาพของสตรีที่ไร้ทางเลือกในโลกแห่งความเป็นจริง

ขณะที่เรื่องของเหมยกุสะท้อนความขัดแย้งระหว่างสตรีกับครอบครัวอำนาจชายเป็นใหญ่ เธอเป็นผู้มีวิชาแต่กลับถูกสามีสังหารด้วยความหวาดระแวง สัญลักษณ์ของความสามารถและความรู้ในตัวหญิงจึงกลายเป็นสิ่งต้องห้ามในสังคมชายเป็นใหญ่ ทว่า การกลายเป็นเซียนของเหมยกุกลับเปิดพื้นที่ให้แก่การยอมรับและเคารพในพลังของผู้หญิง พร้อมทั้งคำถามต่ออคติทางเพศและการประเมินค่าความสามารถอย่างไม่เท่าเทียม

ธาตุน้ำปรากฏเป็นสัญลักษณ์เด่นในเรื่องทั้งสอง น้ำไม่เพียงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการแปรเปลี่ยนสถานะของตัวละครจากมนุษย์เป็นเซียน แต่ยังสะท้อนธรรมชาติของชีวิตที่ไม่อาจควบคุม โชคชะตาที่เปลี่ยนแปลงได้ และพลังอันอ่อนโยนแต่มีนัยของสตรี น้ำจึงกลายเป็นภาพแทนของการไหลเวียน หลุดพ้น และความปรารถนาที่จะข้ามพ้นโลกวัตถุไปสู่ภาวะเหนือโลก

นอกจากนี้ สัญลักษณ์ของเวทมนตร์และปาฏิหาริย์ในเรื่องยังสะท้อนการแสวงหาความหมายของมนุษย์ต่อสิ่งที่อยู่เหนือการควบคุม ความศักดิ์สิทธิ์ของจื่ออู๋และเหมยกุหลังความตาย จึงมิใช่เพียงอำนาจในการตอบแทนหรือทำนาย แต่เป็นการแสดงออกถึงจิตวิญญาณแห่งการตั้งคำถามต่อระเบียบโลก การแสวงหาความรู้ และการเชื่อมโยงระหว่างชีวิตมนุษย์กับจักรวาลผ่านพิธีกรรม ความเชื่อ และสัญลักษณ์

เรื่องของจื่ออู๋และเหมยกุมิใช่เพียงเรื่องเล่าที่ถ่ายทอดชะตากรรมของผู้หญิงโบราณ หากยังใช้สัญลักษณ์และนัยแฝงในการเปิดพื้นที่สะท้อนประเด็นสำคัญทางสังคม วัฒนธรรม และจิตวิญญาณ เช่น อิสรภาพ การทำทนายอำนาจ ความสามารถที่ถูกปิดกั้น และความปรารถนาในการหลุดพ้นจากข้อจำกัดของโลกมนุษย์ อันเป็นประเด็นสากลที่ยังคงร่วมสมัย

1.4 การวิเคราะห์เรื่องราวของผีผู้หญิงที่กลายเป็นเซียนในวรรณกรรม*ซูอี้จี*

1.4.1 การรวบรวมเรื่องราวผีผู้หญิงอาฆาตกลายเป็นเซียนในวรรณกรรม*ซูอี้จี*

วรรณกรรม “*ซูอี้จี*” เป็นนิยายอภินิหารที่สำคัญชิ้นหนึ่งในสมัยราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้ ได้บันทึกเรื่องเล่าเกี่ยวกับผีผู้หญิงอาฆาตที่กลายเป็นเซียนไว้มากมาย โดยเฉพาะเรื่องราวขององค์หญิงอี้หยัง (义阳公主) และเสี่ยวกุ (小姑) ที่สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองอันลึกซึ้งของสังคมยุคนั้นที่มีต่อสตรีและชะตากรรมของพวกเธอ

ตามบันทึกใน *ซูอี้จี* ได้กล่าวถึงเรื่องขององค์หญิงอี้หยังไว้ว่า

晋末，群盜蜂起，义阳公主自洛中出奔至洛南，士卒二千余人，留守不去，以卫京都。刘曜攻破之，主有殊色，曜将逼之，主手刃曜不中，遂自刃。曜奇其节，遣葬之，封义阳公主。邻民怜之为立庙，今义阳神是也。(Ren Fang, 1984: 39)

แปลเรื่องราวได้ว่า “ในช่วงปลายราชวงศ์จิ้น เกิดการลุกฮือของกลุ่มโจรเป็นจำนวนมาก องค์หญิงอี้หยังหลบหนีจากเมืองลั่วหยัง (洛陽) ไปยังลั่วหนาน (洛南) มีทหารติดตามกว่า 2,000 นายที่ยังคงยืนหยัดอยู่โดยไม่ยอมถอย เพื่อปกป้องเมืองหลวง ต่อมา หลิวเย่า (刘曜) ได้เข้าตีเมืองและสามารถยึดครองได้สำเร็จ ด้วยความที่องค์หญิงมีรูปโฉมงดงาม หลิวเย่าจึง

พยายามล่วงเกินนาง แต่องค์หญิงกลับคว่ำมิดขึ้นมาแทงหลิวเย่า แต่ไม่สำเร็จ จึงหันมิตปลิดชีวิตตนเอง หลิวเย่าประทับใจในความเด็ดเดี่ยวและความจงรักภักดีของนาง จึงสั่งให้จัดพิธีฝังศพอย่างสมเกียรติและมอบนามว่า ‘องค์หญิงอ้อหยัง’ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในละแวกนั้นต่างรู้สึกเวทนาในชะตากรรมของนาง จึงร่วมกันสร้างศาลเจ้าเพื่อเป็นที่สักการะ ปัจจุบันมีการนับถือนางในฐานะเทพสตรีอ้อหยัง”

เรื่องเล่าขององค์หญิงอ้อหยังมีฉากหลังเป็นช่วงปลายราชวงศ์จิ้น ซึ่งเต็มไปด้วยความปั่นป่วนทางการเมืองและภัยสงครามท่ามกลางวิกฤตการณ์ดังกล่าว องค์หญิงเลือกเสียสละตนเองเพื่อรักษาเกียรติยศและคุ้มครองเมืองหลวง โดยไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อำนาจของศัตรู ความกล้าหาญและจงรักภักดีของเธอได้รับการยกย่องจากทั้งศัตรูและประชาชนในท้องถิ่น จนมีการสร้างศาลเพื่อเคารพบูชา และยกย่องเธอในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์แห่งท้องถิ่น

การได้รับการยกย่องหลังความตายขององค์หญิงอ้อหยังจึงสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของสังคมโบราณที่ชื่นชมความบริสุทธิ์ มั่นคง และภักดีของสตรี โดยเฉพาะในบริบทของความวุ่นวายและการล่มสลายทางอำนาจ เรื่องเล่านี้จึงมิใช่เพียงการรำลึกถึงบุคคลผู้กล้าหาญเท่านั้น แต่ยังเป็นการหลอมรวมคุณค่าทางศีลธรรมเข้ากับพิธีกรรมและความเชื่อในพลังศักดิ์สิทธิ์อย่างลึกซึ้ง

นอกจากเรื่องขององค์หญิงอ้อหยังแล้ว ในซู่จี้ยังมีเรื่องเล่าของเสี่ยวกู่บันทิกไว้ โดยข้อความต้นฉบับต่อไปนี้ หยิบยกขึ้นเพื่อสะท้อนกระบวนการเปลี่ยนผ่านจากสตรีชนชั้นสูงไปสู่เทพีผู้คุ้มครองธรรมชาติ เผยความเชื่อมโยงระหว่าง “ผู้หญิง - ธรรมชาติ - เทพเจ้า” ตลอดจนเส้นทางการกลายเป็นเซียนของสตรีผ่านการลงทัณฑ์ผู้ล่วงล้ำ เพื่อตอกย้ำสถานะอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของตน เรื่องราวของเสี่ยวกู่ในซู่จี้ บันทิกไว้ว่า

青溪小姑庙，云是蒋侯第三妹。庙中有大谷扶疏，鸟尝产育其上。晋太元中，陈郡谢庆执弹乘马，缴杀数头，即觉体中栗然。至夜，梦一女子，衣裳楚楚，怒云：“此鸟是我所养。何故见侵？”经日，谢卒。庆名奂，灵运父也。(Ren Fang, 1984: 39)

แปลเรื่องราวได้ว่า “ศาลชิงซีเสี่ยวกู่ (青溪小姑庙) ตั้งอยู่บริเวณลำธารชิงซี (青溪) ว่ากันว่า เสี่ยวกู่ผู้นี้เป็นน้องสาวคนที่สามของเจียงโหว (蒋侯) ภายในศาลมีทิวเขาใหญ่ที่ร่มรื่น ซึ่งเป็นบริเวณที่นกมักมาอาศัยและออกลูกออกหลานอยู่บนต้นไม้ในนั้น ในรัชศกไท่หยวน (太元) แห่งราชวงศ์จิ้น เซี่ยชิ่ง (谢庆) แห่งแคว้นเฉิน (陈郡) ได้ขี่ม้าถือธนูออกล่า และยิงนกได้หลายตัวทันที หลังจากนั้นเขารู้สึกหนาวสะท้านอย่างประหลาดทั่วทั้งร่าง คืนนั้น เขาฝันเห็นสตรีนางหนึ่ง สวมเสื้อผ้าอย่างงดงามปราณีต และแสดงอาการโกรธเกรี้ยว กล่าวว่า ‘นกเหล่านี้เป็นสิ่งที่ข้าดูแลไว้ ไยเจ้ากล้ารุกราน’ หลังจากเหตุการณ์นั้นไม่กี่วัน เซี่ยชิ่งก็เสียชีวิต ชื่อเต็มของเขาคือ เซี่ยฮ้วน (谢奂) และเขาเป็นบิดาของนักกวีชื่อดัง ชื่อเซี่ยหลิงอวิน (谢灵运)”

ในตำนานบางสำนวน เสี่ยวกู่ตัดสินใจระโดดแม่น้ำฆ่าตัวตายหลังจากพี่ชายของตนถูกสังหาร และต่อมาได้กลายเป็นเซียนผู้คุ้มครองแม่น้ำที่ประชาชนเคารพบูชา เรื่องเล่าของเธอสะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางและความทุกข์ของผู้หญิงในครอบครัวโบราณ ทว่า เธอกลับสามารถก้าวข้ามชะตากรรมอันโหดร้ายด้วยการเปลี่ยนสถานะไปสู่ความศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ยังมีตำนานที่กล่าวถึงความสัมพันธ์เชิงโรแมนติกระหว่างเสี่ยวกู่กับมนุษย์เพศชาย ซึ่งช่วยเติมมิติความเป็นมนุษย์ให้กับตัวละคร และแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนในบทบาทของเซียนหญิงผู้มีทั้งอำนาจเหนือธรรมชาติและความรู้สึกแบบปุถุชน

เรื่องเล่าเหล่านี้มิได้สะท้อนเพียงชะตากรรมของสตรี หากยังเปิดเผยทัศนคติของสังคมโบราณต่อบทบาทหญิงชาย ความรัก ความตาย และการแสวงหาการหลุดพ้นผ่านศาสนาและวรรณกรรม การตีความเรื่องเล่าเผยให้เห็นว่าผู้คนในยุคนี้รับมือกับความทุกข์และข้อจำกัดต่าง ๆ อย่างไร รวมถึงความปรารถนาอันลึกซึ้งที่จะก้าวข้ามขีดจำกัดของโลกมนุษย์ไปสู่สถานะที่เหนือกว่า

ดังนั้น เรื่องเล่าใน *ซู้อี้จี้* จึงมีไม่เพียงบันทึกชะตากรรมของผู้หญิง แต่ยังสะท้อนถึงความซับซ้อนในสถานะของสตรีภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ เช่น องค์หญิงอ๋อหยังผู้สละชีวิตเพื่อรักษาเกียรติยศ หรือเสี่ยวกวนผู้เปลี่ยนผ่านจากความทุกข์ไปสู่สถานะศักดิ์สิทธิ์ เรื่องเล่าเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามของผู้หญิงในการแสวงหาการไถ่ถอนและปลดปล่อยตนเองจากความทุกข์และพันธนาการทางสังคม (Li Hongmei, 2007: 55)

โดยภาพรวม เรื่องเล่าของผีผู้หญิงที่กลายเป็นเซียนใน *ซู้อี้จี้* เป็นผลผลิตจากบริบททางวัฒนธรรมและสังคมในราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้ ซึ่งไม่เพียงให้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับค่านิยมและทัศนคติของสังคมต่อผู้หญิง แต่ยังเป็นแหล่งที่เต็มไปด้วยสัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณและนัยแฝงทางอารมณ์ที่ช่วยให้เราเข้าใจทั้งวัฒนธรรมจินโบริอาณ และสภาวะความรู้สึกที่เป็นสากลของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง

1.4.2 การตีความบริบททางวัฒนธรรมและสังคมจากวรรณกรรม *ซู้อี้จี้*

เรื่องเล่าของผีผู้หญิงอาฆาตที่กลายเป็นเซียนใน *ซู้อี้จี้* มิได้เป็นเพียงการบอกเล่าชะตากรรมของตัวละคร หากยังสะท้อนให้เห็นบริบททางวัฒนธรรมและสังคมของราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้ ซึ่งสามารถพิจารณาได้ใน 3 ประเด็นหลักต่อไปนี้

(1) บทบาทและสถานะของสตรีในสังคม

แม้ช่วงราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้จะเต็มไปด้วยความไม่มั่นคงทางการเมือง แต่กลับเป็นยุคแห่งความรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม และเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่แนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางเพศและจริยธรรมในครอบครัวเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น ตัวละครหญิงในเรื่องเล่ากลุ่มนี้มีมักถูกนำเสนอในฐานะสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ ความภักดี และการเสียสละ เช่น องค์หญิงอ๋อหยังที่ยอมสละชีวิตเพื่อรักษาเกียรติยศของตนเอง ซึ่งสะท้อนคุณค่าที่สังคมในยุคหน้านั้นยกย่อง ขณะเดียวกันก็เผยให้เห็นข้อจำกัดและการกดทับที่ผู้หญิงต้องเผชิญ ทั้งในครอบครัวและในระดับโครงสร้างสังคม

(2) จริยธรรมครอบครัวและระเบียบทางสังคม

เรื่องเล่าใน *ซู้อี้จี้* มักสะท้อนปัญหาจริยธรรมในครอบครัวผ่านชะตากรรมของตัวละครหญิงที่อยู่ในสถานะด้อยกว่า เช่น จี๋กู่และเหมยกู่ซึ่งเผชิญการใช้อำนาจ ความรุนแรง หรืออคติจากบุคคลในครอบครัว ความทุกข์ของพวกเธอไม่ได้รับการเยียวยาในชีวิตจริง แต่กลับได้รับการปลดปล่อยผ่านการกลายเป็นเซียน โดยมีพลังเหนือธรรมชาติเป็นเครื่องมือในการฟื้นคืนศักดิ์ศรี เรื่องเล่าเหล่านี้จึงสะท้อนทั้งการวิพากษ์จริยธรรมแบบศักดินา และความปรารถนาของผู้หญิงในการหลุดพ้นจากความอยุติธรรมทางโครงสร้างครอบครัว

(3) ความเชื่อเหนือธรรมชาติและจิตวิทยาวัฒนธรรม

ในยุคแห่งความไม่แน่นอนความเชื่อในพลังเหนือธรรมชาติมีบทบาทสำคัญในการประคับประคองจิตใจผู้คน เรื่องเล่าผีผู้หญิงอาฆาตกลายเป็นเซียนมิได้เป็นเพียงการบรรยายเหตุการณ์อัศจรรย์ แต่เป็นกลไกในการถ่ายทอดจินตนาการของสังคมเกี่ยวกับความยุติธรรมและการปลดปล่อยจากทุกข์ ภาวะเซียนจึงไม่เพียงเป็นปลายทางของการบำเพ็ญตน แต่ยังเป็นภาพแทนของการก้าวข้ามข้อจำกัดของโลกียวิสัยและการทวงคืนคุณค่าของตนเองในอีกระดับของการดำรงอยู่ (Zhang Wenhao, 2020: 152)

โดยสรุป เรื่องเล่าผีผู้หญิงอาฆาตกลายเป็นเซียนใน *ซู้อี้จี้* สะท้อนบริบททางวัฒนธรรมและสังคมที่ซับซ้อนของราชวงศ์เหนือใต้ ทั้งในแง่ของบทบาทสตรี จริยธรรมครอบครัว และความเชื่อทางศาสนา การวิเคราะห์เรื่องเล่าเหล่านี้ทำให้เข้าใจแนวคิดของผู้คนในยุคโบริอาณที่มีต่อชีวิต ความตาย ความรัก และความยุติธรรม ตลอดจนเปิดเผยจิตวิทยาเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนความหวัง ความเจ็บปวด และความพยายามในการก้าวข้ามข้อจำกัดของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง

1.4.3 สัญลักษณ์และนัยแฝงในวรรณกรรมซู้อี้จี้

เรื่องเล่าผีผู้หญิงอาฆาตที่กลายเป็นเขียนใน ซู้อี้จี้ เต็มไปด้วยสัญลักษณ์และนัยแฝงทางวัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง ซึ่งมีได้มีไว้เพียงเพิ่มความงามทางวรรณศิลป์ แต่ยังสะท้อนถึงคุณค่าทางสังคม ความเชื่อ และจิตวิญญาณของผู้คนในยุคหนึ่งอย่างชัดเจน สัญลักษณ์ที่เด่นชัดในเรื่อง เช่น “น้ำ” ปรากฏในเรื่องของเสี่ยวูซึ่งกระโดดแม่น้ำฆ่าตัวตาย ก่อนกลายเป็นเขียนผู้คุมครองลำน้ำ สัญลักษณ์ของน้ำจึงสื่อถึงจุดจบของชีวิตและการเปลี่ยนผ่านไปสู่อีกภพภูมิ เป็นภาพแทนของการปลดปล่อยพันธนาการในโลกมนุษย์และการถือกำเนิดใหม่ในรูปแบบที่ศักดิ์สิทธิ์กว่า อีกทั้งยังสะท้อนแนวคิดของลัทธิเต๋าเกี่ยวกับการกลมกลืนและการเปลี่ยนแปลง น้ำจึงเป็นสื่อกลางระหว่างความเป็นและความตาย ความบริสุทธิ์และความหลุดพ้น

นอกจากนี้ สัตว์ที่ปรากฏในเรื่อง โดยเฉพาะ “นก” ที่อาศัยอยู่ในบริเวณศาลซึ่งซีเสี่ยวู ก็มีความหมายเชิงสัญลักษณ์เช่นกัน นกกลายเป็นตัวแทนของจิตวิญญาณ ความบริสุทธิ์ และคุณธรรม โดยเฉพาะความภักดีและการเสียสละ เมื่อมีผู้ล่วงละเมิดนกเหล่านี้ ความอาฆาตของวิญญาณจึงบังเกิด เป็นการสะท้อนว่าคุณธรรมของสตรีแม้ถูกละเมิดในโลกมนุษย์ แต่จะได้รับการฟื้นฟูและทวงคืนผ่านพลังศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ เทศกาลและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับตัวละคร เช่น การสร้างศาล การบูชา และการกำหนดวันสำคัญ เช่น เทศกาลฉงหยาง ในกรณีของติงกู่ก็ล้วนมีสถานะเป็น “สัญลักษณ์ของระเบียบสังคม” ที่ต่อยอดคุณค่าของการเสียสละ ความจงรักภักดี และความกล้าหาญของสตรีในมิติเชิงศีลธรรมและจิตวิญญาณ

โดยรวมแล้ว สัญลักษณ์และนัยแฝงในเรื่องเล่าผีผู้หญิงอาฆาตที่กลายเป็นเขียนใน ซู้อี้จี้ มีได้มีหน้าที่เพียงขบขันความหมายของเรื่องราว หากยังทำหน้าที่เป็นช่องทางในการสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรม ความคิดเรื่องความยุติธรรม และการเยียวยาทางจิตวิญญาณของผู้คนในสังคมจีนโบราณอีกด้วย ผ่านสัญลักษณ์เหล่านี้ เราสามารถสัมผัสและเข้าใจโลกทัศน์ของผู้คนในอดีต รวมถึงการแสวงหาความหมายของชีวิตท่ามกลางความทุกข์และความไม่แน่นอนของโลกมนุษย์ เส้นทางกลายเป็นเขียนของผีผู้หญิงจึงมิใช่เพียงเรื่องเล่าภูตผีเท่านั้น หากยังสะท้อนนัยทางวัฒนธรรมและความเชื่อที่ยังรากลึกในสังคมโบราณด้วย

2. ผลการศึกษากระบวนการเปลี่ยนผ่านสู่สถานะเขียนของผีผู้หญิง

ผลการศึกษาเกี่ยวกับเส้นทางการเปลี่ยนผ่านและนัยทางวัฒนธรรมของผีผู้หญิงสู่วิถีเขียน สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังต่อไปนี้

2.1 วิถีสู่การเป็นเขียนของติงกู่: จากเหยื่อความรุนแรงสู่สัญลักษณ์เชิงจริยธรรมของสังคม

เรื่องเล่าการกลายเป็นเขียนของติงกู่ใน *ไซเวเลนจี้* นำเสนอแนวทางการเล่าเรื่องของผีผู้หญิงอาฆาตที่กลายเป็นเขียนในสมัยเว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้ในมุมมองที่มีลักษณะเฉพาะ โดยมีใช้เพียงแค่กระบวนการปลดปล่อยความอาฆาตในระดับปัจเจก แต่ยังสะท้อนการรับรู้และความห่วงใยของสังคมต่อความทุกข์ของสตรีในระบบศักดินา ติงกู่ในฐานะผู้ถูกกระทำ มิได้กลายเป็นเขียนด้วยอำนาจเหนือธรรมชาติอย่างลอยตัว หากแต่เป็นการเปลี่ยนผ่านที่เกิดจากความเชื่อพื้นบ้านและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ซึ่งได้แปรเปลี่ยนความอาฆาตส่วนบุคคลให้กลายเป็นพลังทางจริยธรรมที่มีนัยเชิงสังคม สามารถจัดจำแนกกระบวนการดังกล่าวออกเป็น 3 มิติสำคัญ ดังต่อไปนี้

2.1.1 ความอาฆาตในฐานะพลังสะท้อนความไม่เป็นธรรมของสตรีในครัวเรือน

การรวบรวมพลังอาฆาตของติงกู่และการกลายเป็นเทพสตรีผู้มีบทบาทเชิงหน้าที่ แสดงให้เห็นถึงกระบวนการที่ “ผีอาฆาต” ได้รับการเข้าใจว่าเป็นผลของความไม่เป็นธรรมในชีวิตก่อนตาย ซึ่งเมื่อยังมิได้รับการชดเชย ก็จะกลายเป็น “วิญญาณเร่ร่อน” หรือ “ผีแรงอาฆาต” ที่พเนจรในโลกมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ ความอาฆาตจึงไม่ใช่สิ่งที่ต้องกำจัดหรือลบไล้ง แต่กลับกลายเป็นพลังที่สามารถแปรเปลี่ยนไปสู่ความยุติธรรมในรูปของเทพผู้พิทักษ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของติงกู่ ความอาฆาตของเธอนั้นมีนัยเชิงจริยธรรมที่ชัดเจน เพราะไม่ได้เป็นเพียงความคับแค้นส่วนตัว แต่ยังเป็นเสียงแทนของแรงงานสตรีในครัวเรือนที่ถูกกดขี่ในระดับโครงสร้าง สถานะของติงกู่จึงกลายเป็นตัวแทนของความทุกข์และความไม่เป็นธรรมเชิงระบบ

2.1.2 พิธีกรรมกับการยกระดับสถานะของผีผู้หญิงสู่เซียนในวัฒนธรรมจีน

การที่ติงกุสามารถสื่อสารกับมนุษย์ผ่านพิธีกรรมของหมอมี่ ได้สะท้อนบทบาทของ “สื่อกลาง” ระหว่างโลกมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัฒนธรรมจีนโบราณ พิธีกรรมนี้ไม่เพียงเป็นการเปิดช่องให้เสียงของวิญญาณได้รับการรับฟัง แต่ยังเป็นกลไกที่ทำให้วิญญาณของติงกุก้าวข้ามจากสถานะ “ผีผู้หญิง” ไปสู่ “เซียน” โดยมีหมอมี่เป็นผู้ถ่ายทอดเจตจำนงของเธอในการเสนอให้วันที่ 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติของจีนเป็นวันพักของสตรี คำขอดังกล่าวมิใช่เพียงเพื่อปลอบประโลมติงกุในฐานะวิญญาณผู้ถูกกดขี่ แต่ยังเป็นกำหนดบทบาทใหม่ให้เธอในฐานะเทพสตรีผู้ปกป้องสิทธิแรงงานหญิง โดยพิธีกรรมและคำสั่งของเซียนติงกุได้กลายเป็นขนบวัฒนธรรมในระดับชุมชน ซึ่งแสดงถึงกระบวนการที่สังคมใช้ศรัทธาทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบทางจริยธรรม

2.1.3 การสถาปนาคุณค่าทางสังคมใหม่ผ่านตำนานของติงกุ

เส้นทางการเป็นเซียนของติงกุจึงมิได้เป็นเพียงเรื่องเหนือธรรมชาติ หากแต่เป็นกระบวนการฟื้นฟูคุณค่าทางศีลธรรมในระดับสังคมอย่างเป็นระบบ การที่วันที่ 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติของจีนกลายเป็นวันหยุดของผู้หญิงในบางพื้นที่ มิได้เป็นเพียงการรำลึกถึงชะตากรรมของติงกุในเชิงส่วนบุคคล แต่ยังเป็น การเปลี่ยนความทุกข์ของปัจเจกให้กลายเป็นความหมายเชิงวัฒนธรรมในระดับสาธารณะ ติงกุจึงไม่เพียงได้รับการเยียวยาภายหลังความตาย แต่ยังได้รับพลังในการสถาปนาคุณค่าทางสังคมใหม่ ๆ ในฐานะสัญลักษณ์ของแรงงานหญิง ความยุติธรรม และการต่อต้านโครงสร้างที่กดทับสตรีในสังคมศักดินา

สรุปได้ว่า เส้นทางการกลายเป็นเซียนของติงกุได้เผยให้เห็นถึงความเข้าใจของผู้คนในสมัยเว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้ที่มีต่อความทุกข์ของสตรี ความหมายของความอาฆาตในเชิงสังคม และบทบาทของพิธีกรรมในการแปรเปลี่ยนสถานะของวิญญาณ ติงกุจึงมิใช่เพียงผีผู้หญิงที่ได้รับการปลดปล่อย หากแต่เป็นตัวแทนของพลังแห่งความยุติธรรมในวัฒนธรรมจีนโบราณ ผู้ที่ได้รับการยกย่องและจดจำผ่านพิธีกรรมและเทศกาลในฐานะ “เซียนผู้พิทักษ์แรงงานหญิง” ซึ่งสะท้อนอิทธิพลของการเล่าเรื่องเหนือธรรมชาติที่มีต่อจริยธรรมและจิตวิญญาณของสังคม

2.2 วิถีสู่การเป็นเซียนของจื่ออู: จากเหยื่อในครอบครัวสู่เทพีผู้คุ้มครองเกษตรกรรมและคำทำนาย

ใน *อี่ฮ้วน* เรื่องราวการกลายเป็นเซียนของจื่ออูสะท้อนกระบวนการเปลี่ยนผ่านจากเหยื่อในครอบครัวสู่เทพีผู้คุ้มครองวัฒนธรรมเกษตรกรรมและเทพีแห่งคำทำนาย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาททางเพศในความเชื่อพื้นบ้านจีนและหน้าที่ทางวัฒนธรรมของสตรี จื่ออูเป็นผู้หญิงที่มีสถานะต่ำในครอบครัว ถูกข่มเหงอย่างรุนแรง การกลายเป็นเซียนของเธอจึงมิใช่เพียงการปลดปล่อยจากความอาฆาตส่วนบุคคล แต่ยังพัฒนาไปสู่การเป็นสัญลักษณ์แห่งการเกษตร โดยเฉพาะการเพาะปลูกและการเลี้ยงไหม รวมถึงการเป็นผู้พยากรณ์ชะตากรรมของชาวนา เรื่องเล่านี้จึงไม่เพียงแต่สะท้อนถึงความทุกข์ของสตรีในสังคมศักดินาเท่านั้น หากยังแสดงถึงความสำคัญของแรงงานหญิงในเศรษฐกิจเกษตรกรรมและความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมพิธีกรรมในสังคมโบราณ เรื่องเล่าดังกล่าวพบประเด็นสำคัญที่ประกอบขึ้นเป็นกระบวนการแปรเปลี่ยนนี้ได้ 4 ด้าน ได้แก่

2.2.1 สถานะของเหยื่อในครอบครัวและกระบวนการกลายเป็นเซียนผ่านพลังอาฆาต

จื่ออูเป็นหญิงที่ถูกภรรยาหลวงของสามีข่มเหงจนเสียชีวิต ความอาฆาตอันเกิดจากความอยุติธรรมนี้ทำให้เธอกลายเป็นวิญญาณเร่ร่อนที่ผู้คนหวาดกลัว ปรากฏตัวในสถานที่ต้องห้าม เช่น ห้องน้ำหรือคอกสัตว์ ในคืนวันขึ้น 15 ค่ำเดือนอ้าย ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นช่วงเวลาในโลกมนุษย์และโลกวิญญาณเชื่อมถึงกันได้ อย่างไรก็ตาม ความหวาดกลัวที่มีต่อจื่ออูค่อย ๆ แปรเปลี่ยนเป็นความเคารพ เมื่อชุมชนเริ่มตีความบทบาทของเธอใหม่ในฐานะผู้มีพลังศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถคุ้มครองชาวบ้านได้

2.2.2 การเปลี่ยนสถานะจากผีอาฆาตไปสู่เซียนของจื่ออู: บทบาทของเทพีแห่งการเกษตรและการพยากรณ์

การเปลี่ยนสถานะจากผีอาฆาตไปสู่เซียนของจื่ออู สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของความเชื่อที่หลอมรวมบทบาทของสตรีเข้ากับพิธีกรรมเกษตรกรรม ผู้คนเชื่อว่าเธอสามารถปกป้องผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกพืชและการเลี้ยงไหม

และยังสามารถทำนายสภาพภูมิอากาศหรือฤกษ์ยามอันเหมาะสมในการเพาะปลูก บทบาทนี้จึงไม่เพียงแต่เพิ่มคุณค่าให้แก่जूकु ในทางจิตวิญญาณ แต่ยังสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงสามารถเป็นผู้นำทางความรู้และความเชื่อในสังคมได้เช่นกัน

2.2.3 พิธีกรรมกับการแปรเปลี่ยนความต่ำต้อยให้เป็นพลังศักดิ์สิทธิ์

พิธีกรรมที่จัดขึ้นในวันที่ 15 เดือนอ้าย ณ สถานที่ต้องห้าม เช่น ห้องน้ำหรือคอกสัตว์ เป็นการยืนยันถึงพลังศักดิ์สิทธิ์ของजूकु การเลือกสถานที่เหล่านี้มิใช่เพียงการรักษาประเพณี แต่ยังมี ความหมายทางวัฒนธรรมว่า อดีตที่ต่ำต้อยสามารถกลายมาเป็นศูนย์กลางของพลังสูงส่งได้ ความศักดิ์สิทธิ์ที่ดำรงอยู่ในพิธีกรรมจึงเป็นการฟื้นฟูศักดิ์ศรีของผู้หญิงที่เคยถูกกดขี่ให้กลับมาได้รับการยอมรับและเคารพ

2.2.4 การสถาปนาอัตลักษณ์หญิงในความเชื่อพื้นบ้าน

เรื่องราวของजूकुได้รับการสืบทอดในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่หลอมรวมศาสนา เศรษฐกิจ และจิตวิญญาณเข้าด้วยกัน เธอกลายเป็นสัญลักษณ์ของแรงงานหญิงที่มีคุณูปการต่อชุมชน ทั้งในด้านแรงงานทางกายและแรงงานทางจิตวิญญาณ ความเชื่อเกี่ยวกับजूकुจึงมิใช่เพียงการบูชาผีหรือการพยากรณ์ แต่เป็นการแสดงออกถึงความหวัง ความยุติธรรม และการให้คุณค่าต่อผู้หญิงในสังคมที่มีระบบชายเป็นใหญ่เป็นรากฐาน

2.3 วิถีสู่การเป็นเซียนของเหมยกุ: วิชาเต๋า พลังเหนือธรรมชาติ และปัญญาสตรี

ใน *อัย่วน* เส้นทางการกลายเป็นเซียนของเหมยกุ แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของแนวคิดเต๋า พลังเหนือธรรมชาติ และปัญญาสตรีในการเปลี่ยนแปลงสถานะของสตรีให้กลายเป็นเทพีแห่งสายน้ำและผู้คุ้มครองธรรมชาติ เหมยกุเป็นหญิงที่เชี่ยวชาญในวิชาเต๋า แต่กลับถูกรบกวนครวหวาดระแวงและต่อต้าน จนกระทั่งถูกสามีสังหาร หลังเสียชีวิต เธอกลับได้รับการเคารพบูชาในฐานะเทพีแห่งสายน้ำซึ่งมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์และได้รับความเคารพจากชุมชน กระบวนการนี้สามารถวิเคราะห์ได้ 4 มิติหลัก ดังต่อไปนี้

2.3.1 วิชาเต๋ากับปัญญาสตรี

ความสามารถของเหมยกุในศาสตร์เต๋า เช่น การเดินบนน้ำโดยไม่จม เป็นสัญลักษณ์ของพลังแห่งปัญญาและการควบคุมธรรมชาติ ซึ่งสตรีในยุคนั้นมิได้ถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ควรยอมรับ แต่กลับถูกมองว่าเป็นภัยคุกคาม ความสามารถนี้จึงสะท้อนถึงความพยายามของสตรีในการฝ่าฝืนข้อจำกัดทางสังคมผ่านศาสตร์เต๋า ในสายตาสังคมชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงที่มีวิชาเต๋ากลับถูกมองว่าเป็นอันตราย ไม่ใช่เพราะเธอทำร้ายใคร แต่เพราะความสามารถนั้นเกินกว่าที่สังคมยอมรับได้ เหมยกุจึงถูกกำจัดด้วยความหวาดกลัว ทั้งที่แท้จริง เธอคือภาพแทนของหญิงผู้ใฝ่รู้และกล้าท้าทายขีดจำกัด

2.3.2 การเผชิญโศกนาฏกรรมและการเปลี่ยนผ่าน: ความตายที่ไม่ใช่จุดจบ แต่เป็นการเริ่มต้นบทบาทใหม่

การถูกสังหารของเหมยกุเนื่องจากความหวาดกลัวของสามีสะท้อนอำนาจของโครงสร้างชายเป็นใหญ่ อย่างไรก็ตาม โศกนาฏกรรมนี้กลับกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการยกย่องให้เธอกลายเป็นเทพีแห่งสายน้ำ ศพของเหมยกุลอยไปตามแม่น้ำ แล้วกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่น ผู้คนเริ่มศรัทธาในพลังของเธอและสร้างศาลเจ้าเพื่อบูชาเธอ บางตำนานกล่าวว่าเธอลงโทษผู้ที่ไม่เคารพน้ำหรือธรรมชาติ ทำให้เธอไม่เพียงเป็นเทพีแห่งสายน้ำ แต่ยังเป็นผู้ปกป้องสิ่งแวดล้อม ความศักดิ์สิทธิ์ของเธอปรากฏผ่านข้อห้ามทางน้ำ เช่น การห้ามล่าสัตว์หรือจับปลาในบริเวณศาลเจ้า ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการปกป้องธรรมชาติในฐานะคุณค่าทางจริยธรรมของสังคม

2.3.3 ศรัทธาและศาลเจ้า: พลังของศรัทธาและการเยียวยาทางวัฒนธรรม

เรื่องราวของเหมยกุไม่เพียงแต่สะท้อนความทุกข์ของสตรีผู้ถูกกดขี่ แต่ยังเป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูพลังของปัญญาสตรีผ่านศรัทธา ศาลเจ้าของเธอจึงกลายเป็นสถานที่สักการะที่แสดงถึงความหวัง ความเชื่อ และการเยียวยาทางสังคม นอกจากนี้ การยอมรับเธอในฐานะเซียนยังสะท้อนถึงการฟื้นฟูสถานะของผู้หญิงผ่านกลไกของศาสนาและพิธีกรรม

ศาลเจ้าไม่ได้เป็นเพียงสถานที่สักการะ แต่เป็นศูนย์รวมของความศรัทธาที่ผู้คนมาขอพรและแสวงหาความคุ้มครอง บทบาทของเหมยกุจึงไม่เพียงเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางไสยศาสตร์ แต่ยังเป็นเครื่องมือของการสร้างจิตสำนึกทางสังคม เกี่ยวกับผู้หญิง ธรรมชาติ และความยุติธรรม

2.3.4 วิชาเต๋ากับพลังเหนือธรรมชาติ: การผานลัทธิเต๋ากับศรัทธาพื้นบ้าน

จากผีผู้หญิงสู่วิถีเซียน เส้นทางของเหมยกุแสดงให้เห็นถึงการหลอมรวมระหว่างปรัชญาเต๋ากับศรัทธาท้องถิ่น ในฐานะเครื่องมือของการหลุดพ้นทางปัญญา ได้ถูกรวมเข้ากับความเชื่อเกี่ยวกับการกลายเป็นเซียนในระดับชุมชน ความศักดิ์สิทธิ์ของเธอจึงมิใช่เพียงผลจากพลังลึกลับ หากแต่เป็นภาพสะท้อนของการยอมรับปัญญาสตรีในความเชื่อพื้นบ้านจีน

โดยสรุป เส้นทางของเหมยกุไม่ได้เป็นเพียงการเล่าเรื่องเหนือธรรมชาติ หากแต่เป็นการสถาปนาคุณค่าของปัญญา สตรี ความศรัทธา และพลังจิตวิญญาณที่กลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งหลอมรวมธรรมชาติ ศาสนา และจริยธรรมไว้ในหนึ่งเดียว เหมยกุจึงไม่ใช่แค่ตำนานของผีผู้มีอำนาจ แต่เป็นภาพสะท้อนของความหวังและการเยียวยาทางวัฒนธรรม ผ่านการยอมรับในความสามารถของผู้หญิง ความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติ และพลังของการเปลี่ยนแปลงชะตากรรมผ่านความเชื่อ

สรุป

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่องราวของผีผู้หญิงอาฆาตที่กลายเป็นเซียนในวรรณกรรมจินโบราณที่สะท้อนทัศนคติของสังคมจินโบราณเกี่ยวกับสตรี วิญญาณ และอำนาจเหนือธรรมชาติ ได้แก่ *ไซวเสินจี อี้ยวน* และ *ซูอี้จี* เพื่อตอบโจทย์วิจัยสองประการ ได้แก่ (1) การวิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาของเรื่องเล่าผีผู้หญิงที่กลายเป็นเซียน และ (2) การสังเคราะห์กระบวนการเปลี่ยนผ่านเชิงวัฒนธรรมและศาสนาในเรื่องเล่าดังกล่าว

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า “การกลายเป็นเซียน” ของหญิงผู้ถูกกดขี่มิใช่เป็นเพียงการปลอมประโลมหลังความตาย แต่เป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านจากความทุกข์ไปสู่พลังทางจิตวิญญาณ และการฟื้นคืนคุณค่าทางสังคมในพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ โดยกระบวนการเปลี่ยนผ่านดังกล่าวสามารถสรุปได้เป็น 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ (1) การเสียชีวิตจากความยุติธรรม (2) การกลับมาในฐานะวิญญาณอาฆาตเพื่อเรียกร้องความยุติธรรม (3) การเปลี่ยนแปลงทางความคิดจากอิทธิพลของศาสนา และ (4) การบำเพ็ญเพียรหรือแสดงคุณธรรมจนได้รับสถานะ “เซียน”

ลำดับเหตุการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า การกลายเป็นเซียนมิได้เป็นเพียงผลของพลังเหนือธรรมชาติ แต่เป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงต่อสู้อำนาจกับระบบชายเป็นใหญ่ ผ่านพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ของความเชื่อและวรรณกรรม โดยสามารถสรุปเป็น 4 ประเด็นหลักดังนี้

1. การฟื้นคืนอัตลักษณ์และศักดิ์ศรีของสตรีผ่านการกลายเป็นเซียน

เรื่องเล่าของ ดิงกู จื่อกู และ เหมยกุ สะท้อนให้เห็นถึงแบบแผนของการเปลี่ยนผ่านจากสตรีผู้ถูกกดขี่ไปสู่การเป็นเซียนผู้มีอำนาจทางจิตวิญญาณ เส้นทางนี้ไม่เพียงแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อชะตากรรมของผู้หญิงเท่านั้น หากยังชี้ให้เห็นว่าพวกเขาสามารถฟื้นคืนอัตลักษณ์และศักดิ์ศรีผ่านพลังศักดิ์สิทธิ์ได้อีกด้วย ดังนี้

- (1) ดิงกู กลายเป็นเซียนเพื่อทำทนายจารีตครอบครัวแบบขงจื้อที่กดทับผู้หญิง
- (2) จื่อกู จากภรรยาที่ถูกรังแก กลายเป็นเทพเซียนแห่งการเกษตรและคำพยากรณ์
- (3) เหมยกุ ใช้สติปัญญาและพลังแห่งเต๋าในการแสวงหาความรู้ จนได้รับการยอมรับในฐานะเซียน

เรื่องเล่าเหล่านี้ต่อยอดถึงพลังเชิงสัญลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมโบราณ ที่แม้จะถูกผลักให้เป็นชายขอบ แต่สามารถต่อสู้อำนาจและสร้างพื้นที่ของตนในโลกหลังความตายได้

2. การหลอมรวมศาสนา จริยธรรม และวัฒนธรรมในความเชื่อเรื่องเซียน

การกลายเป็นเซียนของผู้หญิงในราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้เกิดขึ้นท่ามกลางบริบทที่ศาสนาขงจื้อ เต๋า และพุทธหลอมรวมเข้าด้วยกันในสังคมที่เปลี่ยนผ่านการเมืองและศีลธรรม ความเชื่อในผู้หญิงที่บรรลุเป็นเซียนจึงมิใช่เพียงปรากฏการณ์ทางศาสนา แต่ยังแสดงบทบาทเชิงจริยธรรมและวัฒนธรรมด้วย ดังนี้

- (1) ดิงกุ ถูกยกย่องในเทศกาลฉงหยาง วันพักของสตรี เพื่อยืนยันคุณค่าของแรงงานหญิง และบทบาทของผู้หญิงในระบบครอบครัว
- (2) จื่อกุ ถูกเชื่อมโยงกับพิธีกรรมเกษตรกรรมและการทำนายฤกษ์ฤกษ์ ซึ่งสะท้อนอำนาจของสตรีในฐานะผู้ดูแลความมั่นคงในครัวเรือน
- (3) เหมยกุ กลายเป็นสัญลักษณ์ของการเคารพธรรมชาติและจริยธรรมแห่งการอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม สะท้อนการใช้ความเชื่อเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติและสายน้ำ

เรื่องราวของพวกเธอจึงมิใช่เพียงตำนานเกี่ยวกับการเป็นเซียนเท่านั้น แต่เข้าถึงพลังของเรื่องเล่าในการกำหนดกรอบคิดทางศีลธรรม พฤติกรรม และความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

3. การตั้งคำถามและท้าทายค่านิยมชายเป็นใหญ่ผ่านตำนานการกลายเป็นเซียน

การกลายเป็นเซียนของผู้หญิงในวรรณกรรมอภินิหาร สามารถถูกมองว่าเป็นการทำทลายและพลิกกลับค่านิยมดั้งเดิมเกี่ยวกับบทบาทของสตรีในสังคมจีนโบราณ เปิดโอกาสให้สังคมได้วิพากษ์และตั้งคำถามต่อกรอบคุณค่าดั้งเดิมที่จำกัดบทบาทของสตรีไว้เพียงในครัวเรือนหรือบทบาททรงในระบอบชายเป็นใหญ่ การกลายเป็นเซียนของพวกเธอจึงเป็นกลไกเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนการต่อสู้อำนาจและการรื้อสร้างภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมจีนโบราณ

4. บทเรียนสำหรับสังคมร่วมสมัย

แม้ตำนานเหล่านี้จะเป็นเพียงเรื่องเล่าในวรรณกรรมโบราณ แต่กลับสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์หญิง การต่อต้านความอยุติธรรม และการใช้พลังทางจิตวิญญาณในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจ ซึ่งยังคงมีความเกี่ยวข้องกับการต่อสู้ทางสังคมในโลกปัจจุบัน การเปิดพื้นที่ให้สตรีสามารถเล่าเรื่องของตนเองและฟื้นคืนพลังในบริบทต่าง ๆ ยังคงเป็นหัวข้อที่มีความสำคัญในยุคปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยสะท้อนลักษณะร่วมของผู้หญิงในวรรณกรรมอภินิหารสมัยเว่ยจิ้นและราชวงศ์เหนือใต้ว่าเป็นการเปลี่ยนผ่านจากสถานะของผู้ถูกกดขี่สู่การเป็นเซียนหรือเทพีที่มีบทบาทสำคัญในมิติทางสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโจวอี้ (Huang Shouqi & Zhang Shanwen, 2016: 312) ที่มองว่าความเชื่อเรื่องภูตผีและการกลายเป็นเซียนเป็นผลจากการแสวงหาสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ผ่านการสื่อสารกับโลกเหนือธรรมชาติซึ่งผลิตคุณค่าทางจิตวิญญาณและสังคมขึ้นใหม่ งานวิจัยฉบับนี้สามารถอภิปรายได้เป็น 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การฟื้นคืนอัตลักษณ์สตรีผ่านความศักดิ์สิทธิ์: มุมมองสตรีนิยมเชิงวัฒนธรรม

เรื่องเล่าของ ดิงกุ จื่อกุ และ เหมยกุ ชี้ให้เห็นว่า แม้สตรีจะถูกกดขี่ภายใต้โครงสร้างสังคมชายเป็นใหญ่ แต่สามารถฟื้นคืนอัตลักษณ์ของตนผ่านการกลายเป็นเซียน ซึ่งมีมิใช่เพียงการเยียวยาความแค้นส่วนบุคคล หากยังเป็นการสร้าง “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” ที่สังคมยอมรับและเปิดให้สตรีสามารถประกาศตัวตนและเรียกร้องความยุติธรรมได้ในเชิงวัฒนธรรม

แนวคิด “หญิงศักดิ์สิทธิ์” (女性神圣观念) ของหลิวซือเหมียน (吕思勉, 1939: 92) ชี้ว่า ความศักดิ์สิทธิ์ของเทพีในวัฒนธรรมพื้นบ้านจีนเป็นกลไกเชิงสัญลักษณ์ที่เอื้อให้ผู้หญิงสร้างอำนาจภายใต้ระบบความเชื่อ เช่น ดิงกุได้รับการยกย่องในพิธีกรรมเฉพาะเพศ ส่วนจื่อกุกลายเป็นเทพีแห่งการเกษตรซึ่งมีบทบาทในพิธีเก็บเกี่ยวและการคุ้มครองผลผลิต

สถานะของพวกเธอในฐานะเทพีหรือเซียนจึงมิใช่เพียงการเปลี่ยนผ่านทางศาสนา แต่คือการผลิตความหมายใหม่ทางสังคม ซึ่งสะท้อนถึงการให้คุณค่าใหม่ต่อแรงงานหญิง ความรู้พื้นบ้าน และบทบาทของสตรีในระดับจิตวิญญาณ ทั้งยังเป็น การต่อรองอำนาจเชิงสัญลักษณ์ที่ช่วยให้ผู้หญิงสามารถ “ข้ามพ้น” หรือ “พลิกกลับ” โครงสร้างอำนาจที่กดทับพวกเธอ

ในประเด็นนี้ งานวิจัยฉบับนี้ได้เติมเต็มช่องว่างทางวิชาการที่ยังไม่มีการศึกษาชัดเจนเกี่ยวกับ “การฟื้นคืนอัตลักษณ์ สตรีผ่านสถานะเซียน” โดยเฉพาะในแง่มิติของพลังเชิงพิธีกรรมและสัญลักษณ์ที่สังคมยอมรับ ถือเป็น การขยายกรอบการอ่านเชิงสตรีนิยมในวรรณกรรมอภินิหารจีนอย่างเป็นรูปธรรม

2. ความเชื่อเรื่องการเป็นเซียน: การสร้างอัตลักษณ์ใหม่ผ่านพลังเหนือธรรมชาติและการต่อรองอำนาจ

การกลายเป็นเซียนของผีผู้หญิงในวรรณกรรมอภินิหารสมัยเว่ยจิ้นและราชวงศ์เหนือใต้ มิได้จำกัดอยู่เพียงการได้รับสถานะทางศาสนาหรือเป็นผลของความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตายเท่านั้น หากแต่ปรากฏเป็น “กลไกทางวัฒนธรรม” ที่เปิดพื้นที่ให้ผู้หญิงสามารถต่อรองอำนาจกับโครงสร้างชายเป็นใหญ่ และประกาศอัตลักษณ์ใหม่ที่ไม่ยึดติดกับกรอบเพศที่สังคมกำหนด โดยเฉพาะในกรณีของเหมยกุและจื่อกุ ตัวละครทั้งสองได้แปรเปลี่ยนจากวิญญาณอาฆาตที่ไร้อำนาจ ไปสู่การเป็นผู้มีคุณธรรม ผู้คุ้มครอง และผู้มีอิทธิพลเชิงจิตวิญญาณต่อชุมชน

ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของเถาเจาจวิน (陶家俊) (Tao Jiajun, 2004: 37) ที่เสนอว่า “อัตลักษณ์” มิใช่สิ่งตายตัว หากแต่เป็นผลจากกระบวนการสร้างและตีความใหม่ผ่านพิธีกรรม ความเชื่อ และวาทกรรมทางสังคม ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้หญิงสามารถแปรเปลี่ยนบทบาทเดิมที่ถูกจำกัดโดยโครงสร้างชายเป็นใหญ่ ไปสู่สถานะใหม่ในฐานะ “ผู้รู้ธรรม” และ “ผู้รักษาระเบียบของชุมชน”

เมื่อเปรียบเทียบกับงานศึกษาที่มีอยู่ก่อนหน้า เช่น งานของกั๋ว (郭武) (Guo Wu, 1994: 30) ซึ่งวิเคราะห์การกลายเป็นเซียนในฐานะผลของพัฒนาการทางศาสนาโดยเน้นการหลอมรวมแนวคิดของลัทธิเต๋าและพุทธ งานวิจัยฉบับนี้ นำเสนอแง่มุมใหม่ที่ยังไม่ปรากฏชัดในวรรณกรรมวิชาการ นั่นคือ การมอง “พลังเหนือธรรมชาติ” ในฐานะ “เครื่องมือของปัจเจกหญิง” ซึ่งมีใช้เพียงพลังศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกผูกขาดโดยระบบศาสนา แต่คือยุทธศาสตร์ที่ผู้หญิงใช้ในการเจรจาต่อรองอำนาจ และสร้างพื้นที่แห่งเสียงของตนในบริบทที่ชายเป็นใหญ่ครอบงำ

โดยสรุป งานวิจัยนี้ได้เสนอความเข้าใจใหม่ที่มองการเป็นเซียนของผีผู้หญิงในวรรณกรรมอภินิหาร ไม่เพียงในมิติศาสนา หากแต่ในฐานะ “ยุทธศาสตร์การต่อรองอำนาจ” ที่ทำให้ผู้หญิงสามารถฟื้นคืนศักดิ์ศรี ประกาศตัวตน และแทรกเสียงของตนเข้าสู่พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เคยกีดกันพวกเธอ ซึ่งนับเป็นการขยายกรอบการวิเคราะห์เรื่องเพศในวรรณกรรมจีนโบราณอย่างมีนัยสำคัญ

3. การเปลี่ยนผ่านเชิงจริยธรรมและศาสนา จาก “ผู้ล้างแค้น” สู่ “ผู้บำเพ็ญเพียร”: อิทธิพลของลัทธิเต๋า พุทธศาสนา และความเชื่อท้องถิ่น

แนวคิด “การกลายเป็นเซียน” ในวรรณกรรมอภินิหารยุคเว่ยจิ้นและราชวงศ์เหนือใต้ มิได้เป็นเพียงการบรรลุพลังเหนือธรรมชาติ แต่คือกระบวนการเปลี่ยนผ่านเชิงจริยธรรมที่สะท้อนอิทธิพลร่วมของลัทธิเต๋า พุทธศาสนา และความเชื่อท้องถิ่น ตัวละครหญิง เช่น เหมยกุและจื่อกุ แปรเปลี่ยนจากวิญญาณอาฆาตสู่สถานะผู้รู้ ผู้ปกป้อง และผู้บำเพ็ญเพียร ซึ่งได้รับการยอมรับทั้งในระดับจิตวิญญาณและสังคม

การบำเพ็ญเต๋าของเหมยกุแสดงถึงการเข้าถึง “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” ที่เคยสงวนไว้สำหรับบุรุษ ส่วนจื่อกุในฐานะเทพีแห่งการเกษตร สะท้อนคุณค่าทางสังคมใหม่ผ่านพิธีกรรมและการกำหนดฤกษ์ยาม ทั้งยังทำหน้าที่เป็น “สัญญาทางสังคม” ที่ให้คุณค่าแก่แรงงานหญิงและภูมิปัญญาพื้นบ้าน ขณะที่ติงกุและจื่อกุยังสะท้อนแนวคิดกรรมและการคืนความยุติธรรมตามหลักพุทธศาสนา ซึ่งกั๋ว (Guo Wu, 1994: 32) ระบุว่าเป็นการผสมผสานศาสนาเพื่อสร้างตัวละครผู้บรรลุนิรมล

นอกจากนี้ งานของเฉินชุนเซิง (陈春声) (Chen Chunsheng, 2001: 123) ยังชี้ให้เห็นว่าความเชื่อท้องถิ่นมิใช่เพียงส่วนเสริมของศาสนา แต่เป็นกลไกสำคัญในการวางตำแหน่งสตรีในฐานะผู้รักษาสมดุลของจักรวาล โดยเฉพาะผ่านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชายขอบ เช่น ห้องน้ำ คอกสัตว์ และแม่น้ำ

สรุปได้ว่า การกลายเป็นเซียนมิใช่เพียงกระบวนการทางศาสนา แต่เป็น “ยุทธศาสตร์เชิงสัญลักษณ์” ที่ผู้หญิงใช้ต่อรองอำนาจและสร้างอัตลักษณ์ใหม่ในบริบทที่ถูกกดทับ ถือเป็นบทสะท้อนของการเปลี่ยนแปลงอาชชาติให้กลายเป็นพลังเชิงศีลธรรม และยืนยันบทบาทของสตรีในโครงสร้างความเชื่อของสังคมโบราณ

4. นัยทางสังคมร่วมสมัย: พื้นที่ของอำนาจหญิงในยุคใหม่

แม้เรื่องเล่าเหล่านี้จะเกิดขึ้นในบริบทวัฒนธรรมจีนโบราณ แต่แก่นสาระที่แฝงอยู่ยังสามารถนำมาใช้ในการอภิปรายประเด็นความเท่าเทียมทางเพศในสังคมร่วมสมัย แนวคิด “การกลายเป็นเซียน” สามารถตีความได้ว่าเป็น “การแต่งประสบการณ์ของผู้หญิงขึ้นใหม่” ซึ่งเป็นกลยุทธ์เชิงสัญลักษณ์ที่เปิดพื้นที่ให้สตรีสามารถต่อรองและประกาศอำนาจของตนเองในรูปแบบที่วัฒนธรรมยอมรับ ในยุคปัจจุบันที่ผู้หญิงยังเผชิญข้อจำกัดทางสังคม ครอบครัว การเมือง หรือศาสนา เรื่องเล่าเหล่านี้จึงชี้ให้เห็นความเป็นไปได้ในการสร้าง “พื้นที่เฉพาะของผู้หญิง” แม้ในบริบทที่ไม่เอื้ออำนวย การเปลี่ยนผ่านจากความทุกข์ไปสู่พลังทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณจึงเป็นการประกาศถึงการมีอยู่และการยืนยันอำนาจของสตรีในระบบความเชื่อและจิตสำนึกทางวัฒนธรรม

จากที่อภิปรายมาทั้งหมดข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า เรื่องราวของติงกู จื่อกุ และเหมยกุ ล้วนสะท้อนให้เห็นแบบแผนการกลายเป็นเซียนของผู้หญิงในราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้ ซึ่งแม้จะเริ่มต้นจากสถานะของผู้ถูกกดขี่หรือวิญญานอาชชาติ แต่ล้วนพัฒนาไปสู่การเป็นเทพหรือเซียนที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน การกลายเป็นเซียนในบริบทนี้มีไม่เพียงผลของอำนาจเหนือธรรมชาติ แต่เป็นการแปรเปลี่ยนพลังอาชชาติให้กลายเป็นพลังศักดิ์สิทธิ์ที่ชุมชนยอมรับและใช้ประกอบพิธีกรรมทางสังคม

จุดร่วมของผู้หญิงทั้งสามคือ การสถาปนาคุณค่าของผู้หญิงผ่านการเชื่อมโยงกับธรรมชาติ ความรู้ พิธีกรรม และจิตวิญญาณ ทั้งติงกูที่กลายเป็นผู้คุมครองแหล่งน้ำ จื่อกุที่เป็นเทพแห่งการเกษตรและคำพยากรณ์ และเหมยกุที่ใช้ปัญญาและพลังแห่งเต๋านำทางผู้คน ล้วนแสดงให้เห็นถึงกระบวนการฟื้นฟูศักดิ์ศรีของสตรีผ่านความเชื่อพื้นบ้านในลักษณะที่หลอมรวมศาสนา จริยธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การกลายเป็นเซียนของผู้หญิงในวรรณกรรมอภินิหารยุคนี้ จึงเป็นกลไกเชิงวัฒนธรรมที่เปิดพื้นที่ให้กับสตรีในการต่อรองอำนาจในสังคมชายเป็นใหญ่ สะท้อนถึงการสร้างตัวตนใหม่ของผู้หญิงในฐานะผู้มีอำนาจทางจิตวิญญาณและผู้คุมครองชุมชน มิใช่เพียงการบรรเทาความแค้นหรือการแก้ไขความยุติธรรมเฉพาะบุคคล แต่ยังเป็นการสร้างพื้นที่และอัตลักษณ์ใหม่ที่มีความหมายในระดับสังคมและวัฒนธรรม โดยสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตที่ซับซ้อนของการต่อรองอำนาจระหว่างเพศในสังคมจีนโบราณ ผ่านการใช้พิธีกรรม สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการสื่อสารกับโลกเหนือธรรมชาติ ซึ่งช่วยให้ผู้หญิงสามารถข้ามพ้นขอบเขตของโครงสร้างชายเป็นใหญ่ สร้างความหมายและคุณค่าใหม่ให้แก่บทบาทของสตรีทั้งในมิติศาสนา จริยธรรม และวัฒนธรรมพื้นบ้าน นอกจากนี้ สาระสำคัญจากเรื่องเล่าเหล่านี้ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อทำความเข้าใจพลวัตของอำนาจและการแสวงหาความเท่าเทียมทางเพศในสังคมร่วมสมัยได้อย่างลึกซึ้งและเป็นรูปธรรมอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อไปนี้อยู่บนฐานของผลการวิจัย โดยมุ่งต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้และเสนอทิศทางการศึกษาวิจัยในอนาคต

1. ศึกษา “พลังอาฆาต” ในฐานะพลังสร้างสรรค์ที่ยืนยันหลักจริยธรรมของสังคมจีนโบราณ ว่าความดีควรได้รับผลดีและความชั่วควรได้รับโทษ
2. วิเคราะห์ “การบำเพ็ญเพียร” ของผีหญิงในฐานะกลไกฟื้นฟูอัตลักษณ์ หรือการจรรจนต่อกรอบศีลธรรมแบบชายเป็นใหญ่
3. สำรวจความเชื่อมโยงระหว่าง “โลกมนุษย์กับโลกวิญญาณ” ในวัฒนธรรมจีน โดยเฉพาะบทบาทของเซียนในฐานะผู้สื่อกลางเชิงโครงสร้าง
4. วิเคราะห์ “การกลายเป็นเซียน” ว่าเป็นกลไกต่อรองของผู้หญิงกับโครงสร้างชายเป็นใหญ่ หรือเพียงการยอมรับชั่วคราวที่ไม่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างเดิม
5. ศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ของ “พื้นที่ชายขอบ” เช่น ห้องน้ำหรือแม่น้ำ ที่ปรากฏในพิธีกรรมบูชาผีหญิงและความสัมพันธ์กับบทบาทสตรีในสังคมโบราณ

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารภาษาจีน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2543). *เกณฑ์การถ่ายถอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักษรวิธียุคใหม่*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพรินทร์ ศรีสินทร. (2558). ภาพพจน์ของเทพสตรีและเทพธิดาที่เปลี่ยนไปในเทพนิยายจีน. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 23(43), 127–145.
- วีระชาติ ดวงมาลา, กนกพร นุ่มทอง, และ เมฆม เมจจิรนนท์. (2567). ภาพสะท้อนสังคมจีนที่ปรากฏในประมุขนิทานโฆวเสินจี. *มนุษยสังคมสาร (มสส.), คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 22(1), 100–119.
- ศิริวรรณ วรชัยยุทธ. (2565). สถานภาพของสตรีจีนในสมัยราชวงศ์เว่ยจิ้น ราชวงศ์เหนือใต้. ใน *รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ จีนศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครั้งที่ 8* (หน้า 86–117). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาจีน

- Chen Chunsheng 陈春声. (2001). *正统性、地方化与文化的创制——潮州民间神信仰的象征与历史意义*. *史学月刊*, (1), 123–133.
- Chen Mengjia 陈梦家. (1956). *殷墟卜辞综述*. 科学出版社.
- Chen Wenxin 陈文新. (1992). *魏晋南北朝小说中的仙鬼怪形象及其悲剧意蕴*. *武汉大学学报 (社会科学版)*, (3), 19–25.
- Chen Wenxin 陈文新. (2002). *文言小说审美发展史*. 武汉大学出版社.
- Cheng Yuhong 程宇宏. (2002). *析魏晋南北朝道教基本信仰结构的构成*. *中山大学学报 (社会科学版)*, (3), 82–87.
- Du Yu 杜预 (注). (1990). *春秋左传正义*. 上海古籍出版社.
- Gan Bao 干宝 (撰) & Wang Shaoying 汪绍楹 (校注). (1979). *搜神记*. 中华书局.
- Ge Hong 葛洪 (著) & Zhang Songhui 张松辉 (解读). (2020). *抱朴子*. 国家图书馆出版.
- Guo Qingfan 郭庆藩 (撰). (2013). *庄子集释*. 中华书局.
- Guo Wu 郭武. (1994). *论道教的长生成仙信仰*. *世界宗教研究*, (1), 27–37.

- He Xuan 何璇. (2012). 六朝志怪小说“厉鬼成神”故事研究. 新加坡国立大学硕士学位论文.
- Hong Shuhua 洪树华. (2005). 魏晋南北朝志怪小说的“洞穴仙境”意象. 山东大学学报（哲学社会科学版）, (2), 68-73.
- Hong Xingzu 洪兴祖（撰）& Bai Huawen et al. 白化文等（点校）. (1983). 楚辞补注. 中华书局.
- Huang Shouqi 黄寿祺 & Zhang Shanwen 张善文. (2016). 周易译注. 中华书局.
- Li Hongmei 李红梅. (2007). 中国古代女性自我意识的觉醒——元明清几部戏曲作品中典型人物形象的探析. 中华女子学院学报, (5), 55-58+63.
- Li Jianguo 李剑国 & Zhang Yulian 张玉莲. (2008). 汉魏六朝志怪小说中的亭故事. 南开学报（哲学社会科学版）, (3), 51-61.
- Li Weifang 李伟昉. (2004). 英国哥特小说与中国六朝志怪小说比较研究. 四川大学博士学位论文.
- Lin Sujuan 林素娟. (2005). 先秦至汉代礼俗中有关厉鬼的观念及其因应之道. 成大文学报, (13), 59-94.
- Liu Jingshu 刘敬叔（撰）. (1984). 异苑. 新兴书局.
- Liu Xiangyu 刘相雨. (2001). 《搜神记》和宋代话本小说中女神、女鬼、女妖形象的文化解读. 江西师范大学学报, (2), 30-36+91.
- Liu Yeqiu 刘叶秋. (1978). 魏晋南北朝小说. 上海古籍出版社.
- Liu Zhi 刘志. (2009). 魏晋南北朝民间自然信仰与道教文化. 宗教学研究, (2), 211-216.
- Lu Simian 吕思勉. (1939). 西王母考. 说文月刊, (1), 91-97.
- Luo Guojie 罗国杰. (2012). 传统伦理与现代社会. 中国人民大学出版社.
- Ren Fang 任昉. (1984). 述异记. 丛书集成新编（第82册）. 新文丰出版公司.
- Ruan Yuan 阮元（校刻）. (1982). 十三经注疏. 中华书局.
- Sima Qian 司马迁. (2006). 史记. 中华书局.
- Sun Sheng 孙生. (1997). 鬼道·谈风·女鬼——魏晋六朝志怪小说女鬼形象独秀原因探析. 西北民族学院学报（哲学社会科学版·汉文）, (2), 106-110.
- Sun Yirang 孙诒让. (1987). 周礼正义. 中华书局.
- Tao Hongjing 陶弘景（撰）& Zhao Yi 赵益（点校）. (2011). 真诰. 中华书局.
- Tao Jiajun 陶家俊. (2004). 身份认同导论. 外国文学, (2), 37-44.
- Wang Guoliang 王国良. (1993). 魏晋南北朝志怪小说研究. 文史哲出版.
- Wang Shishun 王世舜 & Wang Cuiye 王翠叶（译注）. (2011). 尚书. 中华书局.
- Wang Xianqian 王先谦（著）. (1984). 后汉书集解. 中华书局.
- Wang Xianqian 王先谦（撰）. (2007). 汉书补注. 中华书局.
- Xiao Tong 萧统（编）& Li Shan 李善（注）. (1997). 文选. 中华书局.
- Zhang Jing 张景 & Zhang Songhui 张松辉（译注）. (2021). 道德经. 中华书局.
- Zhang Wenhao 张文浩. (2020). 魏晋南北朝士族文人的道教圣境想象和神仙信仰. 人文论丛, (2), 152-162.
- Zhong Jingwen 钟敬文. (1985). 钟敬文民间文学论集（下册）. 上海文艺出版社.
- Zhuang Zhanyan 庄战燕. (2002). 男性视野中的异类女子——《搜神记》婚恋小说中神女鬼女妖女形象文化透析. 语文学刊, (6), 27-30.